

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 41.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 14, 1888

ԹԻԻ 15.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երանութիւնք	Երես
Ճէրի Մաք-Օլի Անուն Անձին Դարձը	413
Անհատական Եկեղեցականք	414
Խառնական Խնդիր	415
Ասեղներն Ինչպէս Կը Շինուին	416
Ըստ Երանութիւն Մեռեալ Անձերը Վերադարձ	416
Կենդանացունելու Պարզ Կերպ	416
Թղթակցութիւնք	418
Աղբ	418
Հանգէս Քաղաքական	419
Արժէք Դրամաց	420

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն Շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար 1 1/2, վեց ամսեայն՝ 3/4 Մեծիտիյէ, կանխիկ, եւ հատը 30 փարս: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Մր. Հ. Ս. Պարսեմ:

Բաժանորդագրութեան եւ քղրատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղուիլ առ Մր. Ո. Ո. Բիթ, Ամերիգան խան, Կ. Պոլիս:

Ամերիգայի Միտինարաց Ընկերութեան Կողմանէ,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՏԵՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆՔ
(Մաս Ե. Ե. 1-12)

Կէօթէ իւր վէպերէն միոյն մէջ կը պատմէ արծաթեայ զարմանալի կանթեղի մը վրայ, որ երբ դուռէր ձկնորսի մը խրճիթին մէջ, արծաթի կը փոխարկէր զայն և որ ինչ անգ կը դանուէր: Երբ ֆրիստոսի երանութիւններն մուտ կը գտնեն մարդկային սրտին մէջ, կ'ընեն զայն բարոյապէս գեղեցիկ: Կը փոխեն անոր անձնասիրութիւնը և անգըթութիւնը՝ սիրոյ և բարեբարութեան: Երանութիւնը շնորհուած են տալու համար աշխարհի այնպիսի կացութիւն մը և հանգամանքներ, որք համապատասխան լինին այդ երանութեանց ոգւոյն: Քրիստոսի այս խօսքերը կը յայտնեն երկնից բնակչաց յատուկ եղած յատկութիւնները: Հոն ամէն ոք է խոնարհ, հեղ, ողորմած, ծարաւի արդարութեան, և սրտով մարուր:

Աստի կը հետեւի թէ երանութիւնները մեր առջև կը դնեն դասեր, զորս պարտինք սորվիլ եթէ կ'ուզենք ստանալ հոգեւոր ճամբիտ նկարագիր մը և

պատրաստ ըլլալ երկնից համար: Պարտինք ընդունիլ զայնա մեր սիրտերուն մէջ և թոյլ տալ որպէս զի ներդործեն մեր կենաց վրայ, մինչև որ փոխուինք ֆրիստոսի բնութեան: Ոչ միայն պարտինք խորհրդածել այս երանութեանց վրայ և մեր զմայլումը արտայայտել աշունջ բարոյական գեղեցկութեան վրայ, այլ պարտինք թողուլ նոցա՝ տիրել մեր սիրտերուն և բոլորովին փոխակերպել մեր կենաց ուղղութիւնը, խմորելով մեր ամբողջ էութիւնը արդարութեան նոր խմորով:

Յայնժամ միայն կրնանք լցունել մեր կեանք այս երանութիւններով, երբ կ'ընդունինք նոյն ինքն զֆրիստոս մեր սիրտերուն մէջ: Չենք կրնար հասնիլ աստղերուն միջև իսկ եթէ ենք երկրիս լերանց վրայ: Եթէ ամբառնանք լերանց բարձրագոյն կատարներն, պիտի դողանք մշտնջենական սառոյցի և ձեան մէջ, և սակայն աստղերը դեռ այնչափ հեռի պիտի թուին որչափ կ'երեւէին մինչ էինք լերան ստորոտը, դաւլարագեղ հովտին մէջ: Երբէք չենք կրնար հասնիլ այդ երանութեանց ճգնելով ամբառնալ լոկ մարդկային կատարելութեանց բարձունքներն: Երբ հասնինք երկրային կարելիութեանց բարձրագոյն կատարները, այս հոգեւոր աստղերը (երանութիւնները) անհուն հեռաւորութեան մէջ պիտի շողչողան, և բոլորովին անհնար պիտի լինի մօտենալ անոնց: Երանութեանց մէջ արտայայտուած երկնային կենաց հասնելու միակ կերպն է վար իջեցունել երկինք և զայն հաստատել մեր սիրտերուն մէջ: Ուրիշ եղանակ չկայ հասնելու երկնային բարոյական բարձրութեան: Յիսուս մարմին առաւ մօտեցունելու համար երկինք անոնց՝ որք երբէք կարող պիտի չըլլային հասնիլ կատարեալ սրբութեան: Նա խոնարհեցաւ մինչև երկիր, զմեզ մինչև երկինք բարձրացունելու համար: Եթէ ընդունինք զնա մեր սիրտերուն մէջ, կը լինինք անգամ՝ Աստուծոյ երկրիս վրայ ունեցած բնաւանդաց և ժառանգորդ յաւիտենական կենաց և փառաց:

ՃԵՐԻ ՄԱԳ-ՕԼԻ ԱՆՈՒՆ ԱՆՁԻՆ ԴԱՐՁԸ

Տր. ֆիրսըն, Ամերիկայի երիցական համալսարան քարոզիչներէն մին, հետագայ կերպով կը պատմէ նշանաւոր սրկայի մը դարձը:

Ճէրի Մագ-Օլի, մինչ բանտարկուած էր իւր գործած մի յանցանքին համար, տեսաւ բանտին մատուռին մէջ իւր նախկին ընկերներէն մին, որ ծանօթ էր «Սհարկու կարտներ» անուամբ: Մագ-Օլիի բանտարկութեան միջոցին, Օրվիլ կարտները արձակուել էր իւր մեղաց շղթայներէն, և փափաքելով խղել ուրիշ մեղաւորաց կապերն եւս, այդ առաւօտ եկած էր պատմելու թէ ինչպէս փրկուած էր ինք: Իւր խօսքն բանտարկեալներուն ուղղելով ըսաւ թէ ինք ևս չէր յառաջ կը հաղնէր նոյն դժուր զգեստը, բայց թէ այժմ ֆրիստոսով դուռէր սպիտակ պատմութեան մը՝ ծածկելու իւր բոլոր մեղքերը և յանցանքները: Նորա յուզեալ և խեղդուկ ձայնը, և նորա երեսն ի վար հոսող արտասուքը կը վկայէին թէ նա կը խօսէր մղեալ բուռն և անկեղծ զգացումներէ: Ապա, երբ ծուր կրկնեց և աղօթեց, նորա հեկեկանաց արձագանգ կու տային յանցապարտներուն հեծութիւնները, և մինչև իսկ Ճէրի Մագ-Օլի հարկադրեցաւ ծածկելու իւր արտասուքը, քանզի չէր ուզեր որ մէկը տեսնէ իւր յուզումը:

Մագ-Օլի դիտէր թէ կարտներ չէր կեղծաւոր, և երբ լսեց թէ այն լեզուն որ այնչափ երկար տունն սովորած էր արտասանելու անէճքներ, հայհոյութիւններ և պիղծ խօսքեր, այժմ կը խօսէր նոր և երկնային բարբառ մը, կատարելապէս ապշած մնաց: Մագ-Օլիի համար բոլորովին տարօրինակ լեզու մ'էր այս, բայց նշանաւոր հրաշք մ'էր այդ մարդուն կրած փոփոխութիւնը, և նա չէր կրնար ուրանալ զայդ: Թէև չատ քիչ կը հասկնար շնորհաց պատգամի նշանակութիւնը, սակայն կարտները՝ Սուրբ Գիրքէն յիշած մէկ համարը իւր մտքին մէջ մնաց, և երբ վերադարձաւ իւր խուցը, վար առաւ բանտին Աստուծաւ:

շունչը, զոր լուսամուտին մէջ միաժ էր, մաքրեց փոշիները և սարդի ոտայնները, և սկսաւ կարդալ: Բանտն այցելող տիկին մը կարդաց և աղօթեց անոր հետ, և օգնեց նմա աղօթել անձամբ: Թողութիւն գտնելու համար նորա զգացած անձկութիւնը և փափաքը հետզհետէ կ'աճէր, այնպէս որ քունը բոլորովին փախաւ: Բանտին քարայտակին վրայ տարածուեցաւ բուռն յուսահատութեան մասնուած, լացաւ և աղօթեց, և որոշեց չհանգչիլ մինչև որ ազատէր իւր բեռէն: Գիշերուան տեսիլքի մէջ կը թուէր թէ ձեռք մը մեղմով իմն կը դրուէր իւր գլխուն վրայ, և դորովայն ձայն մը կ'ըսէր, «Ներուած են քու բաղնախնէ մեղքերդ»: Նա միշտ կը հաւատար թէ այս իրական այցելութիւն մ'էր Աստուծոյ կողմէ՝ ի պատասխանի իւր աղօթքին: Նա ելաւ կանգնեցաւ, և այն բանտն ևս յորում նա կը գտնուէր, նման փլիպպէի բանտին, հնչեց օրհնութեան երգերով, և բանտարկեալները լսեցին: Պահապանը զարմացաւ, բացաւ դուռը և տեսնելով թէ ճէրի կ'աղաղակէր, ծափ կը զարնէր և կը ցատկոտէր անպատմելի ցնծութեամբ, սպաննացաւ վերատեսչին իմաց տալ այս անկարգապահութիւնը: Անկարգապահութիւն: Այո՛, այս էր այն անկարգութիւնն որ տեղի կ'ունենայ գերեզմանին մէջ, երբ մեռեալը կը լսէ Աստուծոյ Որդւոյն ձայնը և դուրս կու գայ ի բաց թօթափելով իւր պատանձները: Ս. Եր. Ժամէն. *Արեւ. Եր. Եր. Եր.* Մադ-Օլ նոր մարդ եղաւ:

ԱՆՀԱՒԱՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ

[Խմբագրական]

Բարեկամ մը մի քանի շաբաթ առաջ խօսելով եկեղեցականի մը վրայ, կ'ըսէր թէ այդ անձ անհաւատ էր: Չենք գիտեր թէ այդ ամբաստանութիւնն ճշմարիտ էր նկատմամբ այդ մասնաւոր անհատին, ոչ ալ երբեք լսած ենք քահանայի մը կամ եպիսկոպոսի մը բերնէն անհաւատական գաղափարներ: Սակայն դժբաղդաբար անկարելի է տարակուսիլ թէ այսպիսի անձինք կը գտնուին Քրիստոնէական եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան մէջ, թէեւ կը փափագին հաւատալ թէ այդպիսիք չեն բազմաթիւ: Գիտենք թէ այս երկրին եւ ուրիշ երկրներու մէջ կան ստուար թուով եկեղեցականներ, որք յոյժ անհաշտ աչօք կը նային իրենց հօտէն բաժնուելով Բողոքական եղող մի քանի անձանց վրայ, եւ սակայն անտարբեր կը թուին նկատմամբ իրենց ժողովրդեան մէջ ծաւալող անհաւատական դադախաբայ: Անձամբ մը համար Աստուծոյ շունչը կրնայ լինել գիրք մը լի այնպիսի քաղցր իմաստներով, զորս երբեք չէր գտած անդ նախապէս: Նա կ'աղօթէ աւելի յաճախ եւ աւելի եռանդեամբ քան յառաջագոյն, կ'ըլլայ անկեղծ եւ հաւատարիմ, եւ ամէն օր կը ջանայ կատարել իւր թէ՛ առ Աստուած եւ թէ՛ առ մարդիկ ունեցած պարտականութիւնները: Բայց որովհետեւ նորա գաղափարաց աւելի համաձայն է երկրպագութիւն մատուցանել եկեղեցւոյ մի ուրիշ յարանուանութեան հետ, նա կը նախատուի, կը բա-

նադրուի եւ թերեւս կը հալածուի: Այլ ոք կը ծաղրէ ամէն ինչ զոր Քրիստոնեայն նուիրական կը համարի, եւ կը ծիծաղի կրօնի վրայ, համարելով զայն յարմար՝ միայն կանանց եւ անմիտ անձանց, եւ սակայն անոր նկատմամբ նոյն եկեղեցականը կը տածէ սերտ բարեկամութիւն: Բայց չենք կարծեր թէ հարկ է աստի հետեւցունել թէ եկեղեցականն եւս անհաւատ է: Նա կը տեսնէ թէ Բողոքականը զատուած է իւր եկեղեցիէն, մինչ անհաւատը արտաքին կերպով յարած կը մնայ: Պսակի, մկրտութեան, եւ թաղման կրօնական պաշտօնները կատարելու համար, նա տակաւին կը կանչուի անհաւատին տունը: Թերեւս անհաւատը մէկ վայրկեան կը ծիծաղի կրօնի վրայ եւ միւսին յարգանք կը համբուրէ եպիսկոպոսին ձեռքը, եւ անտարակոյս հաճելի է ընդունիլ պատիւ: Բաց աստի եղկելի կըրրը չհասկնար թէ ինչ սոսկալի թոյն է անհաւատութիւն եւ ինչպէս արագաբար կը տարածուի դեռահաս անձանց մէջ: Եւ այսպէս թէեւ նա սերտ մտերմութիւն կը հաստատէ այնպիսի մարդոց հետ, որք զ'Վոթէն Քրիստոսէ վեր կը դասեն, բոլոր իւր դառնութիւնը կը ժայթքէ անոնց դէմ, որոց միակ յանցանքն է իրենց՝ յառաջմանէ աւելի կրօնասէր լինելը, սոյն եկեղեցականը կրնայ ըլլալ ճշմարիտ հաւատացեալ, եւ այսպիսեաց վրայ չէ որ կ'ուզենք խօսիլ: Սակայն, ինչ ըսելու ենք այն եկեղեցականին որ անհաւատ է կատարելապէս: Ինչ է նորա գրից ազդեցութիւնը (1) իր անձին վրայ եւ (2) եկեղեցւոյ վրայ:

Անկեղծութիւնը առաքինութիւն մ'է ուր որ ալ գտնուի, անկեղծ Մահմետական մը, անկեղծ Քրիստոնեայ մը, եւ անկեղծ Հրեայ մը կրնան յարգել զիրար, թէեւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը խորհի թէ միւսները չեն ընդունած ճշմարտութիւնն: Եւ քանի որ ձեռքով: Ծճմարիտ հաւատը, ճշմարիտ հաւատը կրնա զանգուծուիլ եւ ճշմարիտ երկրպագութիւն, կ'ազնուացունեն զմարդ, թէեւ մոլոր դադախաբանը գտնուին նորա դաւանութեան մէջ: Սակայն, եթէ ոք կը դաւանի կրօնը մը որում չհաւատար, այնպիսին արժանի է արհամարհանաց: Ոչ թէ նորա անհաւատութիւնը այլ նորա կեղծաւորութիւնն է որ կ'ընէ գնա պարստելի: Անհատ մը որ չունի կրօնը, զուրկ կը գտնուի առաքինութեան բարձրագոյն շարժառիթներէ: Եւ անկրօն մարդիկ առ հասարակ անբարոյական են, բայց կան նաեւ անկեղծ եւ բարոյական անհաւատներ: Մի քանի տարի առաջ Ամերիկացի քարոզիչ մը սկսաւ տարակուսիլ իւր կրօնին ճշմարտութեան վրայ եւ հրաժարեցաւ քարոզչական պաշտօնէն: Վերջապէս յանգեցաւ սա եզրակացութեան թէ չկայ Աստուած, եւ նորա նկատմամբ ընդունած մեր վերջին տեղեկութիւնն այս էր թէ դերասան եղած էր թատրոնի մը մէջ: Տխրառիթ անկում մ'էր այդ, սակայն կրնայինք յարգել մարդուն անկեղծութիւնը: Նա չէր այնչափ վատ որ կէտար եւ քարոզէր կրօնը մը, որում ինքն ոչ եւս կը հաւատար: Միայն քանի մը շաբաթ առաջ կարդացինք հրաժարման վրայ ուրիշ քարոզիչի մը, որ թէեւ տակաւին կը հաւատար Քրիստոսի, կը զգար թէ ոչ եւս կրնար քարոզել վարդապետութիւններն այն յարանուանութեան, որում կը վերաբերէր: Նա հրաժարեցաւ իւր պաշտօնէն, վասն զի անկեղծ մարդ մ'էր:

Սակայն, անհաւատ եկեղեցականը չէ անկեղծ: Մարդ մը որ ուրիշի մը ծառայութեան մէջ կը մտնէ, պայման դնելով որոշեալ գործ

մը կատարել, որոշեալ վարձատրութեամբ մը, անհաւատարմութիւնն ցոյց տուած կը լինի, եթէ ի գլուխ չհաներ զայդ գործ, եւ մանաւանդ եթէ կը ջանայ չաւերել այն գործ, զոր կատարելու համար ստակ կ'ընդունի: Արդ, երբ եպիսկոպոս մը կամ քահանայ մը կը մտնէ իւր պաշտօնին մէջ, ուխտ կ'ընէ հաւատարիմ մնալու եկեղեցւոյն եւ անոր վարդապետութեան: Այս նկատմամբ նա կը յարգուի եւ կը հոգացուի: Նա կը համարուի Քրիստոնէութեան մեկնիչը եւ ջատագովը, վասն զի այդ կը նշանակէ նորա պաշտօն: Եթէ եկեղեցական մը ջանայ առանձին խօսակցութեանց մէջ անհաւատութիւն տարածել, այնպիսին ուխտագրութ է եւ խաբէրայ, վասն զի կը ճգնի կործանել զոր ինչ պարտի պաշտպանել: Կարելի է իւր բարեկամներէն ոմանք գիտեն նորա գաղափարներն եւ սակայն տակաւին կը մասնակցին հայթայթելու նորա ուղղութեան, բայց խնդիրը կը տարբերի տգէտ եւ ասմիկ ժողովրդեան համար:

Թերեւս եկեղեցականը բոլորովին դադարի կը պահէ իւր անհաւատութիւնը, այդ իսկ չարդարացունքն էր: Եթէ ունի միայն տարակոյսներ, որոց դէմ կը մաքառի եւ որոց կը յուսայ վերջապէս յաղթել, այդ տարբեր բան է, բայց եթէ լիովին ընդգրկած է անհաւատութիւն, ապա ուրեմն նա կեղծաւոր է: Կը կեղծէ ունենալ համոզումներ եւ զգացումներ զորս չունի: Կ'ուզէ աղօթքներ խափ մը որոյ գոյութեան չհաւատար, եւ խաբէութիւն է այնպիսուն իւր ժողովրդեան առջեւ վարած կրօնական եւ պաշտօնական ամբողջ կեանքը: Եւ կարծեմ թէ խիստ դատաստան ըրած չենք ըլլար եթէ ըսենք թէ այսպիսի անձ մը անվստահելի է կենաց ամէն առնչութեանց մէջ: Եթէ նա չէ անկեղծ իւր կրօնքին մէջ, ո՞վ կրնայ հաւատալ նորա բարեկամութեան անկեղծութեան: Եթէ նա կը ստէ, վերաբերմամբ իւր հաւատալեաց, հակառակ կրօնական պաշտանաց վսեմ հանգամանաց, ինչ բան կրնայ արգիլել գնա ստելէ ուրիշ բաներու մէջ: Կան անհաւատներ, թէեւ ոչ բազմաթիւ, որոց կրնամ վստահիլ քսակս: Բայց 10 փարայ իսկ պիտի չվստահէի մարդու մը որ պատիւ եւ բարձր աստիճան գտնելու համար յանձն կ'առնու ըլլալ պաշտօնեաց կրօնի մը, որոյ վրայ չունի հաւատը:

Սակայն, այս խնդիր կը վերաբերի որպէս կղերականաց նոյնպէս ալ եկեղեցւոյ: Ոչինչ այնչափ չուտ կը կործանէ ժողովրդեան հաւատը, որչափ պաշտօնէից հաւատքի պակասութիւնը: Եթէ պատերազմի տեսն, տէրութիւններէն մին դիտանայ թէ թշնամոյն բանակին սպայներն իւր կողմն են, դոյզն երկրւոյ պիտի զգայ նկատմամբ պատերազմի ելքին: Մենք զարմացմամբ տեսած ենք հերետիկոս եւ ճարտասան քարոզիչի մը ազդեցութիւնը ի մասին հեռացունելու զմարդիկ ճշմարտութեան: Եւ մինչեւ իսկ եթէ եկեղեցականը ծածկէ իւր անհաւատութիւն, նորա գործած վնասը չկրնար արգիլուիլ: Ոչ ոք կրնայ զարթոյնել այլոց սրտին մէջ եռանդ կրօնքի մը համար, որում ինք չհաւատար: Քահանայն եւ քարոզիչը պարտին հրապուրել զմարդիկ շքեղագոյն աշխարհներու եւ ցոյց տալ նոյն հոն տանող ճամբան: Կրօնքին ներգործութիւնն նոյն իսկ եկեղեցականին կենաց վրայ, որ այրու կը բարձրանայ եւ կը սրբանայ, զլուստոր ազդեցութիւնն է զոր նա ի գործ պիտի դնէ: Տարակոյս չկայ թէ շատ եկեղեցականներ մեղադրելի անհոգութիւնն ցոյց կու տան այս

կէտին նկատմամբ: Նոքա չպիտի դործածէին թուաբանութիւն ուսուցանելու համար մարդիկ, որք անտեղեակ են թուաբանութենէ, կամ չպիտի յանձնէին իրենց դասակները խնամոց բժշկի մը, որ չունի հաւատք իւր իսկ գեղերուն վրայ: Ի՞նչու համար, ուրեմն, կը դործածեն իբրեւ կրօնական աւանդորդ: անձ մը որ փորձառարար ոչինչ գիտէ կրօնքի վերայ, եւ չհաւատար իւր ուսուցած վարդապետութեանց:

Ձեր եկեղեցեաց քարոզիչ կամ քահանայ մի՞ կարգէք անձ մը, որ չթուի թէ բոլոր սրտով ընդունած է զԱւետարան: Հրաժարումը պահանջեցէք այն անհաւատներուն, որք արդէն կը վարեն եկեղեցական պաշտօն: Գոնէ այսպիսի պարագայից մէջ բացառութիւն մը լինելու է սա կանոնին, «Միանգամ քահանայ, ընդ միշտ քահանայ», հրաւերեցէք ձեր եկեղեցականները քարոզել, վասն զի մինչ կը պաշտպանեն եւ կը բացատրեն իրենց կրօնը, նոքա ինքեանք աւելի յստակ կերպով պիտի տեսնեն անոր ճշմարտութիւնը:

ԻՌԱՆՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ (Տր. Հէրոն)

Իռանտական խնդիրը նոր չէ: Այդ խնդիր սկսաւ Ադրիանոս Դ: Պապին ժամանակ, որ 1153ին վաճառեց զԻռանտա Անգղիոյ Հէնրի Բ. Թագաւորին: Իրիտոնէութիւնը մոտ գտած էր անդ երեք կամ չորս դար յառաջ քան Սբ. Փաթրիքի գալուստը 434ին, բայց այդ անձ եղաւ Իռանտայի տաքեալը եւ զլիւսւոր միսիոնարը: Ոչ մի եպիսկոպոս զոր կամ էր դնա, եւ նորա հիմնած եկեղեցիին երբէք չէր ճանչեր զՊապն, իբրեւ իւր գլուխ, սակայն ապա սոյն եկեղեցիին հարկադրեցաւ հպատակութիւն յայտնել այդ ամօթալի տուր: Եւ ապա յաջորդող պատերազմին բերմամբ Պապը կը պնդէր թէ իրեն կը վերաբերին բոլոր կղզիներն, եւ այս հիման վրայ վաճառեց զԻռանտա Հէնրի Թագաւորին, պայմանաւ որ ամէն տարի իւրաքանչիւր տուն 1 բէննիի (20 փարայի) տուրք մը հատուցանէ Վատիկանի: Մինչեւ ցայն վայր Իռանտա բարեկեցիկ եւ երջանիկ եղած էր: Այն վէճերն որք այս վաճառումէն հետեւեցան, յոյժ աղետաբեր եղան երկրին: Վարժարաններ եւ համալսարաններ քանդուեցան եւ ժողովուրդէն հաղարաւորներ կը մեռնէին: Պապը գըրաւեց զԻռանտա, հուրով եւ սուրով ծաւալեց անդ Հռոմէադաւանութիւն ու տգիտութիւն, եւ ստորութեան մէջ պահեց զԻռանտացիներն: Անգղիոյ վարձքն եղաւ ժառանգել երկիր մը, որ յայնմ հետէ եղած է նեղութեան տարր մը:

Իռանտացիք Հէնրի Ը-ի օրով եղած Բաբելարգութեան համալիր չլինելով, բնականաբար բռնութեամբ դէմ դրին զիրենք Բողոքական ընելու համար ի գործ դրուած ջանից, որպէս հակառակած էին իրենց լեզուն ընկելով զիրենք անգղիականացունելու ձեռնարկներուն: Ապստամբութեանց յաջորդեցին ստացուածոց գրաւումներ, եւ յայնմ կաթողիկոսներն, երբ յաղթական լինէին, կը մրցէին Բողոքականաց հետ իրենց գործած չարութեանց մասին: Եւ ոչ մի ապստամբութիւն կրած էր աւելի խիստ պատիժ քան սոյն պատուհաս, զոր Օլիվըր Կրօմուէլ բերաւ Իռանտացեաց վրայ: Նա գրաւեց նոցա բոլոր հողերն, անոնցմէ 20,000 հողի վաճառեց իբրեւ դերի, մինչ 40,000 անձինք ստիպուեցան փախչել իրենց հայրենիքէն: Կաթողիկոս հրապարակային պաշտամունքը արգելուեցաւ եւ քահանայից 20 օր ժամանակ տրուեցաւ

երկրէն մեկնելու: Սակայն, այս բռն միջոցներ երբէք չեղան օրտակար: Երբ ձէյմս Բ., որ կաթողիկէ էր դաւանութեամբ, ի դահ բարձրացաւ, կարգը եկաւ հարստահարելին որպէս զի նա փոխադարձաբար լինէր հարստահարիչ, եւ կաթողիկոսները գործեցին մեծ եռանդով, 20,000 Բողոքականաց բոլոր ինչքը գրաւուեցաւ եւ բաղումը միայն երկրէն փախչելով ազատեցին իրենց կեանքը: Սակայն, Ուիլեմի, ձէյմսի Բողոքական յաջորդին, պղտիկ մատը ձէյմսի մէջքէն հաստ էր: Հաղարաւոր ապստամբներ արքայութեան, 4 միլիոնէ աւելի արտաւար հող յարքունիս դրուուեցաւ: Նուաճումը կատարեալ ընելու համար հարկ էր կործանել կաթողիկէ եկեղեցիին եւ խորտակել ազգային ոգին: Եպիսկոպոսներն արքայութեան քահանայից արգելուեցաւ իրենց թեմերէն դուրս ելնել: Կաթողիկէ կրթութիւնն եւ պաշտամունքն ապօրէն հեշտուեցան: ոչ մի Պապական Իռանտացի կրնար ունենալ հինգ ոսկիէ աւելի արժող ձի մը, ամուսնանալ Բողոքականի մը հետ, եւ կամ կոյտիլ ու եւէ կառավարական պաշտօնի: Եւ իբր թէ այս ամէնը չէր բաւական, Կառավարութիւնը, կամ աղքատացունելու համար ժողովուրդը, որպէս զի առաւել կատարելապէս նուաճէր զայն, եւ կամ նպատակու Անգղիացի տարադարձաց շահերուն, ծանր տուրքեր դրաւ Իռանտայի բերքերուն վրայ: 1727ին նոր ճնշում մ'եւս ի գործ դրուեցաւ Պապական Իռանտացեաց վրայ՝ զրկելով զանոնք ըուէարկելու իրաւունքէն:

Ասոնք են մի քանին այն զեղծումներէն, որովք Իռանտա կ'ամբաստանէ զԱնգղիա: Յոյժ անհաւոր է սոյն ամբաստանութիւն: Սակայն, որպէս զի կարենանք ներկայացունել պատմութեան ճշմարտութիւնը, եւ թերեւս, որպէս զի կարենանք ուղիղ դատաստան մը ընել այս խնդրոյ վրայ, պարտինք ընել թէ Անգղիոյ բռնած ընթացքը համաձայն էր ժամանակին ոգուն: Անգղիա ըրաւ զոր ինչ ուրիշ աղղեր կ'ընէին: Իննեւտաներորդ դարու վերջին կիսուն ի յայտ եկած աւելի մարդասէր ոգին, դեռ չէր երեւեր աշխարհի վրայ: Հարիւր տարիէն սակաւ ինչ առաջ, Անգղիացիք սկսան աւելի մեղմ կերպով վարուիլ այս նուաճեալ ժողովուրդին հետ: Պատժական օրէնքներն մեծապէս չափաւորուեցան: Կաթողիկոսներուն թոյլտուութիւն եղաւ հաստատելու վարժարաններ եւ կատարելու կրօնական պաշտամունք: Սակաւ ինչ յետոյ, շատ բաներու մէջ, նոքա կը վայելէին իրենց Բողոքական հայրենակցաց հաւասար արտօնութիւններ: Իռանտայի Անգղիոյ հետ օրէնսդրապէս միանալն արդիւնք էր մեծագումար կաշառի: Բայց այդ քայլ անխուսափելի էր, եւ բազմաթիւ անկեղծ Իռանտացեաց կարծեաց համեմատ՝ անհրաժեշտ: Եւ պատմութիւնը ցոյց կու տայ թէ ինչ սխալներ ալ գործուած լինին, վերջին վաթսուն տարուան մէջ յօրինուած օրէնքներն աւելի համաձայն եղած են արդարութեան եւ մարդասիրութեան ոգուն: Կաթողիկոս ազատագրութեան օրէնքը՝ Լորտ Աւագ Դատաւորի պաշտօնէն դատ բացաւ բոլոր հանրային պաշտօններու դուռները: Սակայն, մինչ յառաջ կը տարուէին այս բարենորոգումներ, որոց չընդհնու ամէն ոք հաւասար կը նկատուի օրինաց առջեւ, ապստամբութեան մի քանի փորձեր եղան ձեռք բերելու համար քաղաքական անկախութիւն: Եւ մինչեւ իսկ այժմ հողատեարք եւ գործակալք կը սպաննուին, եւ Ազգային Դաշնակցութիւնը դաւաճանութիւն մ'է զիմադրելու օրինաց, եւ տապալել

լու զԿառավարութիւն: Ոչ ոք կ'ուրանայ թէ կան չարիքներ զորապարա է վերցունել: Օրինակի համար, երկրին հողին մի քանի անձանց ձեռք գտնուելու Սակայն այս չարիքը կայ նաեւ այլուր — յԱնգղիա, ի Սկոթլա եւ ի Միացեալ Նահանգս — եւ իրաց բնական հակամիտութիւնն այն է որ մեծ ազարակները կուլ կու տան փոքրերը: Օրէնսդիրք կարելի է դեռ գտնեն սորա պատշաճ դարմանը, եւ այժմ եղանակ մը կը փորձուի այդ խռովայոյզ երկրին մէջ, ուր այնչափ բազմաթիւ անձինք կ'ուզեն ձրի վարձել հողը, որպէս կ'ընէին հաղար տարի առաջ: Դանգատ կ'ըլլայ թէ վարձքը տարապայման է, վասն զի ամբողջ բերքին մէկ չորրորդը կը պահանջուի հողատէրոջ կողմէ: Արդ, Միացեալ Նահանգաց մէջ շատ ազաւակներ վարձու կը տրուին հողին բերքին կիսովը, եւ ոչ մի ազարակատէր, որոյ ազարակ կ'արժէ մշակել, յանձն պիտի առնուր վարձու տալ իւր ազարակ՝ մէկ չորրորդով: Եւ անա ընդծովեայ հեռագրաթիւր կը բերէ մեզ այս ցաւալի լուրը թէ արտաքսուած են վարձակալներ որք չեն վճարեր վարձք: Բայց ամէն քաղաքակիրթ երկրաց մէջ չկա՞ն օրէնքներ որք կ'արտօնեն այսպիսի արտաքսումներ, եւ ամէն օր ի գործ չէ՞ն զրուիր անոնք:

Կրնանք վստահ ըլլալ թէ Մեծն Բրիտանիա երբէք անկախութիւն պիտի չչնորհէ Իռանտայի: Աշխարհացոյցին վրայ ակնարկ մը բաւական է ցոյց տալու թէ Անգղիա պիտի չուղէ տալ Դաղիոյ այսքան մօտաւոր եւ պատուաստ դաշնակից մը պատերազմի ժամանակ: Թէ ինչ աստիճան ինքնօրինութիւն կրնայ չնորոգուի, կարելի էր աւելի դիւրաւ գուշակել, եթէ Մր. Կլաւտոն պարգած լինէր աւելի որոշ ճրագիր մը: Մր. Բարնէլ կը պահանջէ կամ բացաւ՝ ինքնօրինութիւն, կամ ոչինչ, բայց մեծապէս կը տարակուսինք թէ Անգղիա երբէք պիտի հաւանի այդմ:

Դաղիացի ազնուական մը, Պարոն տը Մանտա-Կրանտի, անցեալ տարի մի քանի շաբաթներ անցուց յԻռանտա, եւ տեսակցելով ժողովրդեան ամէն կարգերուն հետ, յանդեցաւ սա եզրակացութեան թէ տիրող չարեաց դարմանը չէ քաղաքական: Երկու երկիրներն պարտին ապրիլ միեւնոյն քաղաքական օրինաց ներքեւ: Նորա գիտողութիւնը ամիմի ուած են իւր վերջերս հրատարակած «Փէտի (Իռանտացի) ի հայրենիս» անուն գիրքին մէջ: Հեղինակը կը գտնէ բնակիչներն առաւել բողոմամարդ քան որչափ երկիրը կրնայ անուցանել: Տարադարձութիւնն աննշան է, եւ չոգւոյ արդի գործածութեամբ աւելի զարգացում չկրնար սպասուիլ այդ ճիւղին մէջ: Երկրին անխահանքերը սակաւաթիւ են, եւ թէ եւ երկաթի հանքերն առատ են, սակայն չկան զայնս շահագործելու միջոցներ: Հողը չունի այնչափ պարարտութիւն, եւ անյարմար է հարկ եղած երկրագործութեան: Ուստի Դաղիացի հեղինակը այսպէս կ'եզրակացունէ. նախ, Կառավարութիւնը պարտի վերահաստատել կարգապահութիւն եւ օրինաց հնազանդութիւն: Երկրորդ, երկրագործութիւն պարտի տեղի տալ արջառաքուծութեան: Եւ երրորդ, երկրին բնակչաց աւելորդ մասը պարտի արագաբար գաղթել այլուր: Յայնժամ վարձքերն աւելի թեթեւ պիտի լինին եւ բնակչաց այն մասը, որ կը մնայ ի հայրենիս, կրնայ ապրիլ երկրին արտադրած բերքերով: Հեղինակը կ'ակնկալէ իրաց այսպիսի ելք մը ունենալը, վասն զի, ինչպէս ինք կ'ըսէ, քահանայք ձանձրանալու վրայ են մաքառում:

ներէ, եւ Ամերիկայէ ընդունուած դրամի քանակութիւնը կը նուազի հետզհետէ:

ԱՍԵՂՆԵՐՆ ԽՆՁՊԵՍ ԿԸ ՇԻՆՈՒՆ

Կարելու հասարակ ասեղը կը շինուի ընտիր պողպատ թելէ: Շատ գործողութիւններ հարկ է կատարել մինչեւ որ կատարելապէս շինուի ասեղը թելէն: Առաջին անգամ թելը կը գալարուի տասնութվեց ոտնաչափ շրջապատով: Այս գալարուածք կը կտրուին երկու մասի բաժնուելով ճիշդ մէջտեղէն, եւ այնպէս որ իւրաքանչիւր կիսուն մէջ գտնուի հարկուր կտոր: Այնուհետեւ այս կէտերը կը կտրուին երկու ասեղի բաւական երկայնութեամբ, կ'ուղղուին, եւ կը տրուին գործաւորի մը որ իւր ձեռքը կը բռնէ իւր քսանուէինգ թելեր եւ մեծ ճարտարութեամբ կը կոխէ զանոնք յետանաքարի մը վրայ դարձունելով զայնս մինչեւ որ մէն մի թելի մէկ ծայրը սրնայ: Թելերուն միւս ծայրերն ալ նոյն եղանակաւ կը սրցուին նոյնպէս: Յետոյ անոնք կը դրուին մեքենայի մը մէջ որ կրելով ծանր բան մը եւ ուժգին լինելով թելերուն վրայ, կը տափակցունէ զանոնք իրենց մէջտեղին վրայ: Իւրաքանչիւր թելի տափակցած մասին վրայ երկու ծակ կը բացուի, եւ թելը երկուքի կը բաժնուի կտրելով, որով կը ձեւանայ երկու անկատար ասեղ: Ասոնցմէ քանի մը հատ թելի վրայ կ'անցուին ծակերէն, եւ կը դրուին զանոնք բռնող գործիքի մը մէջ, եւ գործաւորաց մին կը խարտէ զլուսնեւորուն դազաթները եւ քուլերը: Յետոյ ասեղները կը կարծրացուին տաքցունելով զանոնք, օծելով իւղով, եւ յետոյ այրմամբ անհետ ընելով իւղը: Այնուհետեւ կը դրուին կանեփեայ խոշոր կտաւի վրայ հինգ հարկուր հազարներով անոնց հետ խառնելով գալլախաղի փոշի (սփալթ) եւ աւազ: Եւ կը դրուին տաք իւր քանի մը ժամ մեքենայի մը մէջ, ուր ասեղները փայլունութիւն կ'ընդունին:

Ասեղներն հանուելէն եւ փայլեցուցիչ փուլով եւ իւղով խառնուելէն ետքը զարձեայ կը դրուին փայլեցուցիչ մեքենային մէջ՝ չորս ժամ եւս մնալ հոն, յետոյ կը հանուին դուրս, կը լուացուին տեսակ մը կակուղ օճառով եւ ջրով, կը չորցուին եւ կը շարունակուին կարգաւ: Հիմա կու գայ վերջին կարեւոր գործողութիւնը, որ է յղկել եւ փայլեցունել ասեղներուն ձուածեւ ծակերը կամ «աչք»երը զայնս կատարելապէս ողորկելով: Թելը որմէ կը շինուին ասեղները, այնչափ բարակ է որ անոր մէկ քաշէն կ'ելլէ երեսունհեռօթն հազար ասեղ:

ԸՍՏ ԵՐԵՒԱՆԻՆ ՄԵՌԵԱՆ ԱՆՁԵՐԸ ՎԵՐՍՏԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐԶ ԿԵՐՊ

Գերմանացի գիտնականաց վերջին ընդհանուր ժողովոյ մէկ նստին մէջ քննուեցաւ այս խնդիրը, եւ Տր. Հ. Ֆրանք ըսաւ թէ միայն երկու կերպ կայ սրտին զրգիւ տալու, այն է՝ ելեկտրականութիւն, եւ շփել սրտը: Ասոնց առաջինը վատնաւոր կը համարէր, վասն զի կրնայ դիւրաւ ջնջել յիշեալ գործարանին մէջ մնացած կծկման վերջին գորութիւնը: Բայց «կուրծքը չփել»ը վճռապէս նախամեծար կը համարի Տր. Ֆրանք, զոր կը կատարէ հետագայ կերպով:

Բուժ անկեամբ կը ծռէ ձեռաց ամբերը դաստակին յօդուածին վրայ, յետոյ երկուքն ալ իրարու մօտիկ կը դնէ կռնակին կողմէն՝ մէջքէն վար եղող մասին վրայ եւ ուժգին բաղկուններ կ'ընէ դէպ իւրտին եւ ստոծանս:

Լոյն ուղղութեամբ: Այս բաղկունները կը կրկնուին տասնուհինգ մինչեւ քսան անգամ, այնուհետեւ դադար մը կը տրուի, եւ այն միջոցին կը բաղկնէ կուրծքին վրայ շատ անգամ իւր ձեռաց ամբով: Նպաստաւոր պարագայից մէջ այս կերպը շուտ կը յաջողի, եւ երբեմն դարմանալի արագութեամբ կը խաղան աչաց կափարիչք կամ բերնին անկիւնները երբ կը սկսի կենաց վերագարձը: Այս նշանները այն ինչ կը տեսնուին, վերոյ յիշեալ գործողութիւնները պէտք է աշխուժիւ շարունակել եւ յարատեւել կէս ժամէ մինչեւ ժամ մը, վասն զի եթէ դադարեցուն, կը դադրին կեանքին վերագարձ ընելու նշաններն եւս: Առ հասարակ երեսը քիչ մը կը կտրուի, եւ նոյն ժամանակ տկար բաղկում մը կը զգացուի վրի շնչերակին վրայ: Տր. Ֆ. այս կերպ դարմանով տեսած է տասնուչորս անձանց կեանքին վերստին ետ դառնալը: անոնց մէջ կը գտնուէին այնպիսիք որ իրենք զիրենք կախած էին, ջրոյ մէջ խեղդուած, եւ հեղձաւ մղձուկ եղած էին ամբային թթուութեամբ, եւ անոնցմէ մին փողացաւ (խռնակ) հեղձամղձուկ եղած էր: Վերոյիշեալ դարմանման կերպով միայն վերստին ապրելու կարող եղան ամբայ կազով զգայազիրկ ինկած երեք անձինք, եւ մէկ անձ որ երեւութապէս մեռած էր + Լուր՝ ֆրանկ:

ՔՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՕՐԱՔԱՐ ԵՒ ԱՍՈՒՊ

(Շաբ. Աւետիքէի 12 Թիւն)

Ինչպէս ըսուեցաւ նախորդ յօդուածին մէջ, հրազունդ կոչուած խոշոր ասուպներէն շատերը միջնորոտն ողջոյն լուսաւորելու աստիճան պայծառ լոյս սփռելով բաւական տեղ սլանալէ ետքը անոնցմէ ոմանք կը պայթին եւ դեռին կարծաւորութիւն քարէ բեկորներ: Ի Միացեալ Նահանգս 1874ի Դեկտեմբեր ամսուն արեւմտաքէ արեւելք սլացող ասուպի մը պայթման ձայնը լսուեցաւ 50 ժամու հեռաւորութենէ: Դարձեալ նոյն երկրին Այօսու նահանգին մէջ, 1876ի Փետրուար 12ին կէս գիշերէն երկու ժամ առաջ սաստիկ պայծառ ասուպ մը անցաւ զոր կրնային տեսնել ամէն մարդիկ, եւ այն աչաց խտողիչ եւ շլացուցիչ ճառագայթը շիջանելէն ետքը երկու վայրկեան չանցած, այնպիսի զօրաւոր ճարձատմունք եւ թնդմունք լսուեցան որ առանին մետաղեայ կաշ կարասիք եւ պատուհանաց ապակիք սարսեցան ցնցուեցան, եւ շատեր կարծեցին թէ երկրաշարժ կ'ըլլար: Եւ երբ քիչ ետքը մարդիկ գացին այն կողմը ուր պայթիւնը տեղի ունեցաւ, գտան իւր 200 օգաքարի բեկորներ, ընդ ամենայն իբր 300 քաշ ծանրութեամբ: Ասոնց մէջ կը գտնուէին երկու բեկոր, որոց մին կը կշռէր 16 քաշ եւ միւսը՝ 25: Սօքա կը թուի թէ 300 քաշ ծանրութեամբ եւ կամ աւելի ծանր ահագին մարմնոյ մը կտորներն էին: Այս սլացմամբ ընթացող եւ հրազունդ կոչուած խոշոր ասուպներէն ոմանք տեսնուած է որ ունէին 3,000 — 5,000 կանգուն տրամագիծ:

Հոս բնականապէս հարցում մը կ'իյնայ մարդուս միտքը: — Ասոնց մեծութիւնը, շարժման արագութիւնը եւ երկրէն որչափ բարձր ըլլալն ինչպէս կը հասկնան մարդիկ: Ինչպէս հնար է այս յիշեալ պարագաները հասկնալ անոնց երեւելէն մինչեւ աներեւութանալը հազիւ + անէ Էլիֆանթէ տեւող այն կտրճ ժամանակին մէջ: Ըստ առածին թէ «կամբին ձեռքէն բնաւ բան մը չաղատիր», քանակագէտք ասոր եւս ձամբան գտած են: Եւ ահա այսպէս:

պէս: — Երկու եւ իրարմէ շատ հեռի տեղեր գտնուող աստեղագէտք առաջուց կը միաբանին իրենց մէջ գիտողութեան առարկայ ընել որոշեալ գիշեր մը, երկնից որոշեալ այսօրին մասը: Եւ գիշերուան միեւնոյն ժամուն իրենց քով ունենալով աստեղագիտական գործիները՝ կազմ եւ պատրաստ կը գտնուին իրենց աչուըններն յառած երկնից մասնաւոր այն կողման վրայ: Եւ երբ այն կողմերը կը տեսնուի ասուպի մը յերեւան գալը, իւրաքանչիւր ոք իւր տոմարին մէջ կ'արձանագրէ մէն մի գիպաց ճիշդ ժամանակը, ասուպին յերեւան գալէն մինչեւ անյայտանալը քանի՝ երկվայրկեան տեւելը, այս երկու կէտերուն հորիզոնէն որչափ բարձր լինելը, եւ թէ այս ինչ աստեղաց ո՞ր կողմը նաեւ քանի՝ աստիճանի անկեամբ հեռին իյնալը: Եւ յետոյ երբ յիշեալ արձանագրութիւնք իրարու քով բերուելով կը բաղդատուին՝ աստիճանաց թիւեւրուն տարբերութենէն կը հասկցուի տեղադրութեան անկիւնը, եւ ասկէ՝ եռանկիւնաչափութեան հաշիւներով՝ անոնց բարձրութիւնը, եւ բարձրութիւններէն՝ անոնց շարժման արագութիւնը եւ ծաւալներուն մեծութիւնը:

Ինչպէս ըսուեցաւ, եթէ օդնքարինք եւ ասուպը արեգակին շուրջը կանոնաւոր կերպով շրջան ընող փոքր մարմիններու խումբերէ են որ ահագին կարաւաններու կը վերաբերին եւ ժամանակ ժամանակ մեր աշխարհին սահմաններէն կ'անցնին, յիշեալ օդերեւոյթք պարտին տեղի ունեցած ըլլալ ի սկզբանէ անտի, նաեւ անոնց նշանաւորներէն ոմանց պէտք էր յիշուի պատմութեան մէջ: Ի մասի ունելով թէ նախնիք, որովհետեւ չէին գիտեր այս դէպքերուն բնական պատճառները, ինչ աչքով պիտի նայէին անոնց վրայ եւ կամ ինչ մեկնութիւն պիտի տային ահագնայ, այգորդաւ արձանագրութիւններ զրոտելու շատ դժուարութիւն չմնար:

Երբ ելեկտրական զօրութիւնը կ'անցնի ամպէ ամպ՝ կը կոչուի ֆայակ, իսկ երբ ամպէն կ'անցնի երկրիս՝ կը կոչուի ֆայթակ կամ շափ, եւ գիտենք որ այդպիսի ժամանակներ չէնք եւ ծառեր այրուելով, կործանելով եւ փշուրելով մեծամեծ յիւսանք կը պատահին: Թէպէտ ելեկտրականութիւն կոչուած յիշեալ զօրութիւնը, նման մազնիսական զօրութեան, անտեսանելի եւ անկշռելի աղբեցութիւն է, դատելով յառաջ բերած աւերածին մէջ տեսնուած մեքենական զօրութեան սաստկութեանէն, մարդիկ ի սկզբանէ անտի նկատած են զայն իրեւ երկինքէն ինկող ֆայթակ, եւ այն պատճառաւ ըսուած է «ֆայթակ ֆէնէլ»: Բայց շատ հաւանական է թէ այս կարծեաց ոյժ տուող մեծ բան մը՝ ժամանակ ժամանակ երկինքէն երկիր լուսաւոր մարմնոց իյնալը տեսնուին եղած է:

Երկինքէն ինկած քարերու ցարդ պահուած արձանագրութեանց մէջ թէպէտ 2ինացուցը կ'երթայ ասկէ մինչեւ 2,500 տարի ետ, այսինքն նախ քան զԲրիտանոս 644 թուականը, սակայն Սուրբ Գրոց մէջ անկէ աւելի հինը կը գտնուի: Յետուայ գիրքին մէջ Իսրայելացոց ընդ Ամօրհացիս պատերազմը պատմուելուն առթիւ գրուած է. «Ու երբոր անոնք Իսրայելին առջեւէն կը փախչէին, ու Բեթորոնէն վար կ'իջնէին, Տէրը անոնց վրայ երկինքէն մեծ քարեր նետեց մինչեւ Ագիկա»: Դատաւորաց ժամանակը Դեբորայի՝ Տէրով պարգեւած յաղթութեան պատճառաւ երգած օրհնաքանութեան մէջ ըսած սա խօսքէն, «Երկինքէն պատերազմ ըրին. աստղերը իրենց շրջաններէն՝ Սիսարային դէմ

պատերազմ ըրին,» կը թուի թէ անոր աչաց առջեւ ելլող դէպքերէն մին եւս Յետուայ օրերը տեղի ունեցած վերոյիշեալ դէպքն էր:

Երբ կը կարգադրէ թէ հնոյն Տրոյիոյ պաշտպան համարուած եւ իմաստութեան աստուածուհի Պալլասայ կոմ Աթենասայ արձանը եւ Եփեսոսի պաշտպան համարուած մեծին Արտեմիայ արձանը երկինքէն աստուածոց կողմանէ զրկուած են, պէտք չէ ծիծաղինք ըսելով թէ այս խօսքերը անտարկածաբար կամ առասպել են: Վասն զի շատ ընտանեայտ օր անց դարուն մարդիկ տեսնելով երկինքէն քար կամ երկաթ ինչպէս, ունենալին յիշեալ դաղափարը: Գործոց Առաքելոց զիրքին տուած տեղեկութիւնն արժան է միտք պահել, թէ յայտ Եփեսացոց՝ Արտեմիայ մասնաւոր յարգ ընծայուելը յայտնապէս անոր համար էր որ կուգրը երկինքէն ինկած էր: Եւ այն պատճառաւ ատենադպիրը Պոզոսի վրայ յարձակող բազմութիւնն հանդարտեցունելու նպատակաւ ըսաւ, «Ով Եփեսացի մարդիկ, որ մարդն է որ չգիտնայ թէ Եփեսացոց քաղաքը մեծ Արտեմիայն եւ Դիոսէն ինկած կուգրին տաճարին պաշտօնեան է:»

Ըստ Լիւիլիոս պատմադրին, ցորքան Հռոմայ հիմնարկողը կարծուած Նումայի վաճառ իւր տիրոջ ձեռքը մնար, Հռոմ իբր թէ պիտի չունենար վտանգ կամ երկնչելու պատճառ, քանզի, կ'ըսէին թէ, յիշեալ վաճառը անոր տրուած էր աստուածներէն: Թերեւս ճշմարիտ էր պատմութեան վերջին մասը, այն է՝ վաճառին երկինքէն ինչպէս: Վասն զի երկաթի քարէ զուտ երկաթ պատրաստելու արհեստը տակաւին ծանօթ չէր Նումայի օրերը, եւ ուստի շատ հաւանական է որ յիշեալ անձին վաճառը երկինքէն ինկած երկաթէ շինուած էր: Պատճառն որ օգերկաթն ունի կռանով բանուելու ընտիր յատկութիւնը նման արհեստով յառաջ բերուած երկաթներու:

Աւելի մօտ ժամանակներու գալով, յոյժ շատ կը պատմուին երկինքէն ինկած մարմնոց վրայ, բայց մինք բաւ կը համարինք քանի մը հատ միայն յիշել անոնցմէ: —

1510ին Իտալիոյ Փատուա քաղաքին կողմերը 1,200 հատ քարեր ինկած են 150 տրամէ մինչեւ իբր 40 քաջ ծանրութեամբ:

Կը պատմուի թէ 1620ին Փուենտայ գաւառին մէջ օգերկաթ մը ինկած է, եւ թէ ձիահանկիր Շահին թուրն անկէ շինուած է:

1762ին դարձեալ յիտալիա, Վերոնա քաղաքին մօտ, մէկը 70 եւ միւսը 100 քաջ ծանրութեամբ երկու քար ինկած է:

1800ին Ամերիկա 70 խորանարդ ոտք ծաւալով, կամ 10,000 քաջէ աւելի ծանրութեամբ, երկաթի կտոր մը ինկած է:

Դարձեալ, 1810ին ի Հարաւային Ամերիկա, Նոր Կրանատա գաւառին Սանթա Բոդա քաղաքին մէջ, ինկաւ 560 քաջ ծանրութեամբ օգերկաթ մը որոյ բաղադրութեան առ հարիւր 92ը երկաթ՝ եւ 8ը նիքել կոչուած մետաղէն էր:

Աւելի մօտերս, այսինքն 1866ին Յունիս 9ին, Հունկարիա ինկան թուով իբր 3,000 քարեր, որոց վեց հատին իւրաքանչիւրին ծանրութիւնն էր աւելի քան 200 քաջ:

Երկինքէն ինկող մարմնոց մէջ մինչ կը գրտնուին հարկաւորութիւն եւ մինչեւ իսկ հազարաւոր քաջ ծանրութիւն ունեցողներ, ընդհանրապէս տեսնուած է նաեւ որ շատ փոքրեր եւս ինկած են: Կ'ըսուի թէ Պերլինի մուսէննին մէջ կը գտնուին ցորեն մը ծանրութիւն ունեցողներու օրինակներ:

Տղիտութեան դարուց մէջ ապրող մարդիկ

երբ իրենց տեսած երեւոյթներուն պատճառն անծանօթ ըլլար իրենց՝ կը համարէին զայնս արտաքոյ կարգի եւ հրաշալի դէպքեր, եւ ինչ որ դարուս լուսաւորեալ եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդները կը հաւաքեն ուսումնարանաց եւ մեհեններուն մէջ, անոնք կը հաւաքէին իրենց մուսէններու մէջ, եւ ինչ նիւթեր որ արժան էր ուսումնարանաց թանգարաններուն մէջ գտնուիլ, բազմ նայողներու եւ հմայողներու եւ վնասներու ձեռք կը գտնուէին: Յամին 1492, Նոյեմբեր 7ին Չորեքշաբթի օրը, Գերմանիոյ մէջ ինկաւ 90 քաջ ծանրութեամբ օգաքար մը: Երբ այս բանը իմացուցին այն ժամանակի կայսեր, Մաքսիմիլիանոսի, սա յատուկ հրաշք համարելով զայն, հրամայեց որ այն քարը ամենայն հանդիսաւորութեամբ տարուի պահուի ինչպէս եկեղեցւոյ մէջ:

Թէպէտ այս յիշուած դէպքին վրայ իբր 400 տարի անցած է, եւ այս միջոցին աշխարհ անապաշտութեանց վերնալու մասին շատ փոփոխութիւններ տեսած է, կան ոչ սակաւ տեղեր ուր տղիտութեան արդիւնք եղող բաներ առաջուանէն քիչ չեն: Ասկէ քանի մը տարի առաջ, այն է 1884ին Սեպտեմբեր 2ին, Այնթապէ դէպք արեւմուտք 10 կամ 15 մղոն հեռի Գարա Տինէք գիւղին կողմերը ինկող 900 տրամ ծանրութեամբ օգաքարի մը գլուխը քիչ բան չբերին: Վասն զի այնպիսի անձինք որ կը հաւատային թէ յիշեալ քարը տեսակ տեսակ ախտերու, եւ մասնաւորապէս ջերմի բժշկութիւն տուող տեսակ մը կախարդական զօրութիւն ունէր, ուղեցին անկէ մէյմէկ կտոր առնուլ եւ պահել:

Բայց դառնանք մեր ինդրոյն: Եթէ ասոնք քարի կամ երկաթի տեսակէ նիւթեր են, ի՞նչպէս պիտի մեկնուին ուրեմն անոնց այն հրաքորքը երեւոյթները: Զերկիր չուրջ պատող օգային, կամ որ նոյն է, մթնոլորտային ծածկոցին թանձրութիւնը կը կարծուի ինչեւ քանի մը հարիւր մղոն: Իսկ անկէ անդին չկայ օդ եւ է դատարկ միջավայր, եւ բոլոր մոլորակաց եւ գիսաւոր աստեղց նաեւ աստղային խումբերուն ընդարձակատարր ուսպարէնն է այն, յորում անոնք թաւալելով չըջան կ'ընեն արեգակին բոլորտիքը: Յիշեալ մանր մարմիններու խումբերը իրենց չըջանը հողովելու ժամանակ երբեմն թէպէտ կ'անցնին մեր սահմաններէն, սակայն մենք անոնց հազարէն մէկը անգամ չենք տեսներ, վասն զի մթնոլորտին չհանդիպելով շատ հեռուանց կը սլանան կ'երթան իրենց ճամբան: Անոնցմէ ոմանք եւս միւսներուն հետ բաղադրամբ մեզի աւելի մօտ գալով 100 կամ 200 մղոն բարձրէն օդին վերնագոյն խաւերը կը ծակեն կ'անցնին եւ դարձեալ իրենց նախկին դատարկ ասպարէզին մէջ ինչպէս կը շարունակեն երթալ իրենց հին ճամբան: Եւ ուրիշներ երկրիս աւելի մօտէն անցնելով, օդին աւելի խիտ եւ աւելի երկար միջոցը կտրելու կը ստիպուին, եւ այսպէս իրենց հանդիպող արեգեքը խոտորցունելով զայնս իրենց ճանապարհէն, երկրիս մակերեսին վրայ կը նետեն: Երկրիս վրայ ինկողներուն թիւը շատ քիչ է բաղադրուելով անոնց բաղադրութեան հետ որ օդոյ վերին սահմանաց մէջ մէկ երկու երկվայրկեան միայն երեւնալով, նման Նոյեան աղանւթին՝ ոտուրները բնաւ գետնին չընդունուած կը սլանան կ'երթան: Բուն խնդիրը զոր կ'ուզենք որ միտք պահուի հոս, սա է որ աստղային մեզի երեւցողները կամ լուսաւոր շաւիղ թողողները անոնք են միայն որ մթնոլորտին մէջէն կը սրանան: Եւ հիմա

դարձեալ կու գանք նախկին հարցման. Այս օգերեւութից անխախտիւ լոյսը եւ լուսաւոր շաւիղն ի՞նչպէս մեկնելու է:

Փորձուած եւ գիտնական սկզբանց կարգն անցուած է սա իրողութիւնը որ եթէ երկու մարմին արագ արագ եւ մեծ ոյժով իրարու չփուլին, կը տաքնան, նաեւ անոնցմէ բոց եւ կրակ անգամ կ'ելլէ: Արդ, որովհետեւ օդն եւս է մարմին, եթէ իւր մէջէն ուժգին արագութեամբ սլացող նիւթէ մը չփուլի, թէ՛ ինք եւ թէ՛ այն նիւթը կը տաքնայ: Հրացանէն արձակուող կապար գնդակը կամ թնդանօթէն արձակուած ուռմբը տաք կ'ըլլայ այն պահուն որ կը հանդիպի բանի մը, բայց գընդակը կամ ուռմբը վառօղէն չընդունիր այս ջերմութիւնը, այլ՝ օդին քսուելով կամ շրփուելով, վասն զի անոնք բորբոքած վառօղին քով մէկ հարկաւորը երկվայրկեան անգամ չկեցան որ ժամանակ ըլլար տաքնալ անկէ ներգործուելով: Նաեւ փորձով եւ հաշուով միանգամայն սա եւս հասկցուած է որ եթէ շարժող մարմնոյ մը արագութիւնը շարժել սկսած ժամանակին արագութեան երկու, կամ հինգ կամ տասն անգամն ըլլալով՝ այսպէս աւելնայ հետզհետէ, օդոյն եւս ընդդիմութիւնը եւ հետեւապէս ջերմոցի ներգործութիւնը ոչ թէ առաջին ներգործութեան երկու, կամ հինգ, եւ կամ տասն անգամը՝ այլ այս թուոց քառակուսեաց համեմատութեամբ, այսինքն՝ չորս, հինգ, եւ հարիւր անգամը կ'ըլլայ: Երկրիս մակերեսէն որչափ որ վեր ելլենք՝ մթնոլորտը հետզհետէ արագ արագ կ'անօսրանայ, եւ 70 կամ 100 մղոն բարձր՝ հազարապատիկ թեթեւ կ'ըլլայ, եւ նոյն համեմատութեամբ իւր մէջէն սլացող մարմնոյն վրայ իւր ջերմոցանող ներգործութիւնը նուազ զօրաւոր կ'ըլլայ: Բայց այն սահմանաց մէջ սլացող աստղային սրնթացութիւնն այնչափ մեծ է որ վերոյիշեալ պարագային պատճառաւ յառաջ եկած կորուստը ոչ միայն կը լեցունեն՝ այլ եւ կը շահին իսկ, եւ անոնց մասնաբերը գլխովին այրելու եւ մեծերուն արտաքին մակերեսները կրակի փոխարկելու չափ ոյժ կ'արտադրի: Ասոր այսպէս ըլլալը կը հասկցուի նաեւ հաշուէն որ ի ստորեւ:

(Շարունակելէ)
Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ե. Բ.

ՍՈՍՎԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Ի ՔՂԻ

Փետրուար ամսոյ 9րդ դիւնըն քաղաքիս համար տխուր եւ քստմնելի յիշատակութիւն մը թողլով՝ սահեցաւ գնաց, ժամը 9ին դիւնընուան խոր լուսնեան ատենը՝ մինչ փողոցներու երթեւեկութիւններն դադրած էին եւ ամէն կողմ կը տիրէր խոր հանգարտութիւն, եղեռնագործը կը վաւերանայ խաղալ իւրեանց դերն, զոր կը պատրաստէին ի վաղուց անտի: Աստղեր եւ լուսնին ամպին ետեւ պահուեցան, որպէս զի չտեսնեն թափուած այն անմեղ արիւնն ու չսեն այն ճիչ, որ աղբիւրանօք կը սլանար յերկինս:

Վարձու տրուած վերնայտրի սենեկի մը մէջ կը ննջէր եռանասանկ զեղանի մի հարս, փափուկ, առաքինի եւ պարկեշտ: Իւր խորքնոյ մէջ կը լսէ սենեկի դրան բաղխւելը եւ իւր անունը արտասանող բարեկամական ձայն մը որ լապտեր վառելու լուցիկի մը կը խնդրէր: Կինը անմիջապէս դուռը բանալով բարեկամին ճրագը կը վառէ, եւ մի քանի վայրկեան կարեկցաբար կը հարցնէ որպիսութիւն այդ տարածած այցելուին կնոջ եւ զաւակաց: ապա նորա երեսն դիտելով, կը յարէ, «Բայց ի՞նչ կը տեսնեմ, կարապետ, սարսափած կ'երեւիս, ի՞նչու կը դողաս եւ թոթո-

վերով կը խօսիս, ցոլւոտ է:» «Ոչ,» պատասխանելով քիչ մը կը խորհի այդ բարեկամ համարուած անձն ու դուրս կ'ելլէ: Վայրկեան չանցած կրկին ներս կը մտնէ աւելի սարսափահար: այսպէս երեք անգամ դուրս կ'երնէ եւ ներս կը մտնէ: չորրորդ անգամուհի դաշոյն ի ձեռքին ներս կը մտնէ, դժնդակ եւ անազորոյն մանչամբ կը փայլեցնէ իւր զէնք ու կ'ըսէ, «Սուլթան, պիտի սպաննեմ զքեզ:» Խեղճ կ'ընն որով դիմէ, իւր Մխիթար որդին շատ փոքր է, դեռ երկու տարեկան ալ չէ, ալ ո՞վ ունի եւ որով պաղատի գիշերուած թանձր մթնոթեան մէջ: Երբ առաջին հարուածը կ'ընդունի, արտասովահար լինելով կ'ուզէ պոռալ: բայց արեւնարբու դահիճը մէկ ձեռքով նորա բերանը փակելով միւսով կը շարունակէ հարուածներ տալ: Հետագայ բաւերով պատմեց հէք կ'ընն իւր մաքառումն վատ մարդասպաններուն հետ: «Տեսայ որ օգնող մը չունիմ ու չեմ ալ կրնար պոռալ, դաշոյնը բռնեցի ու մէկմէկու վրայ գետին տապալեցանք, այ, ինչ դժբաղդութիւն: դահիճն մէկ մը չէ եղեր: քանզի բռնած դաշոյնս դեռ ձեռքէս չթողած» ուրիշ դաշունով մը կը հարուածուէի անգլօթէն: մարմնոյս ամէն կողմերը մեծ եւ խորունկ վէրքեր բացուեցան, չնչասպառ արեան մէջ լողալ սկսայ:»

Տանը տէրը որ այրի կ'ըն մ'էր եւ նոյն տան միջնայարկը կը բնակէր, գորդիւն եւ աստիկ աղմուկ լսելով կը զարթնու: Եղեռնագործը լսելով վարի կնոջ ձայնն՝ կ'աճապարեն փախչի: Նաղելին (տանտէր կ'ընր) փութալով վեր կ'ելլէ ու երբ կը տեսնէ մէկու մը փախչիլը, «Սուլթան, Սուլթան» գոչելով դէպ ի նորա սենեակը կը վազէ: բայց ինչ կը տեսնէ: մթնոթեան մէջ փռուող արեւնաթաթախ, կ'ընաշունչ դիակ մը որ նուազեալ ձայնիւ «Կարապետ» կը մրմնջէ: Քաջասիրտ Նաղելին սուր ծիւց մը հանելով «Օգնու՛նութիւն» կ'աղաղակէ: Ծառեր զարթնելով իրենց քուններէն վազեցին: «՛հ, ինչ սրտաճմիրկ տեսարան, արդեօք ո՞ր սիրտ էր որ չփղձկեցաւ եւ ո՞ր աչք էր որ չարտասուեց: սենեկին մէջ փռուած էր մատաղ եւ անմեղ հարսի մը արեան մէջ սուղող դիակն, մարմնոյն վրայ կային շատ մը խորունկ վէրքեր, որոց տասնէն աւելին իւրաքանչիւրը մահացու էր: Մարդու սիրտ չէր դիմանար երբ կը տեսնէր զոհուողին 8 տարեկան Նաղելիմ անուն դուստրը՝ որ իւր մօր վիրաց փաթթուած՝ «Մայր իմ, մայր իմ, խղճալի մայր իմ,» կ'աղաղակէր: Սակայն ինչ որ աւելի տհաճի եւ սոսկալի է՝ այս է թէ իբր բարեկամ եկող առաջին մարդասպանը իրօք այդ եղկելի կնոջ բարեկամն էր, նորա մօտ ազգականը, այսինքն նորա մօրեղբորորդին էր:

Յաջորդ օրը ժամը 10ին Գայմազամը եւ դատարանի պաշտօնեայք քննութեան դալով՝ վիրաւորեալն պարզ լեզուաւ կարաց պատմել զինքն սպաննել փորձողին ո՞վ ըլլալն: Կարապետ, առաջին անգամ յարձակողը, թէեւ բազմութեան առջեւ կեցած կ'ուրանար, սակայն վրան նշաններ տեսնուելով անմիջապէս բանտ խրկուեցաւ: Ամենակարողին յատուկ ողորմութեամբն էր, որ այսչափ սաւառիկ վէրքեր ընդունող կ'ըն մը 50 ժամ ապրեցաւ եւ կարող եղաւ խօսիլ որով ճշմարտութիւնը երեւան ելաւ եւ մարդասպանները յայտնուեցան: Արեւը դեռ չծագած՝ Կնաբայեա խոստովանեցաւ ի դատարանի ամէն բան, եւ պատմեց թէ ուսկից թելադրուած էր այդ ոճիւրն գործելու, եւ թէ ո՞վ էին իւր ընկերներն: Վիրաւորեալն ալ իւր երկրորդ քննութեան ատեն աւելի պարզ խօսեցաւ,

եւ ըսաւ, «Կարապետին մէկ ձեռքը խածնը եւ միւս ձեռքը բռնէր էի, դարձեալ հարուածներ կ'ընդունէի խիստ անգլօթէն:» Ինչպէս ըսինք, Կարապետ արդէն ցուցուցած էր իւր ընկերն, եւ անշուշտ ինձ նման դուք ալ պիտի սարսափիք երբ գիտնաք թէ երկրորդ դահիճն էր անմեղ Սուլթանի անգլօթէրիկը:

Անտարակոյս արգոյ ընթերցողները հետաքրքիր պիտի լինին լսելու այս եղեռնագործութեան շարժառիթը, վասն որոյ համառօտիւ պատմեմ:

Այս զոհուող կ'ընն էր դուստր Նէնէճանեան Սարգիսի, եւ տրուած էր ի կնութիւն Յովան քէնեան Գրիգորի: Դժբաղդ կ'ընր բնաւ համակրանք մը չէր ընդունած իւր վատ էրիկէն, տագրէն եւ կեսուրէն: ուրախութեան ժամերն ալ գրեթէ անձկանօք անցուցած էր: վերջապէս իւր յղութեան միջոցին անէն դուրս արտաքսուեցաւ: Ողորմելի կ'ընր իւր դժնդակ տառապանաց մէջ մեծ համբերութիւն ցոյց կու տար: Միայնութեան մէջ ծնաւ արու դաւակ մը, որոյ անունը յարմարաբար Մխիթար դրուեցաւ: Արդ թողւով որ այս թշուառ կ'ընն իւր սենեակին մէջ տոնածինն երկու տարի ապրի, անցնիմը իւր էրկան յոռի ընթացքը պատմելու: Այս վատը, իւր եղբոր Յովակիմին թելադրութեամբ, իւր դեղանի եւ պարկեշտ կ'ընր թողած եւ Սրապեան (Փէնճօ կոչուած) Յովաննէսի կնոջ ճուհարին Սոֆիկ անուն աղջկան սիւրահարած էր: Դեր. Ներսէս Առաջնորդը շատ ջանքեր եւ միջոցներ գործածեց սորա բարւոքման համար, բայց ի դուր՝ յորդորներ, սպառնալիքներ հաւասարապէս տալարդին մնացին: Սոֆիկան հետ պսակուելու որոշումն ըրած էր, բայց որովհետեւ Քրիստոնէական կրօնի համաձայն կարելի չէ կ'ընր ձգողը վերստին պսակել ուրիշ մը հետ, վասն որոյ որոշեց իւր կ'ընն սպաննել: Կը լսենք քանի մը աղքատ կ'ընրէ՝ որ այս գաղանաբարոյ էրիկը ոմանց ցորեն եւ ոմանց ստակ խոստացած էր, որպէս զի թուաւորեն իւր անմեղ կ'ընն, բայց ոչ մին յանձն առած էր այդպիսի վատութիւն մը ընել: Նաեւ կը լսենք թէ աւագակ, անգլօթ Քիւրտի մը ստակ տուած է, որպէս զի գիշեր մը զայ սպաննէ: Նա ալ թէեւ խօսք տուեր է, բայց յետոյ չէ կատարեր այդ սոսկալի եղեռնագործութիւն: Վերջապէս այդ վատ անձ կը գտնէ մէկը. եւ այն՝ Սուլթանի ազգական եղող Տէր Յովանեան Կարապետը, որ յանձն առնելով ի գործ դրաւ այդ ոճիւր: Կարապետ այսպէս կը պատմէ. «Գրիգոր բաւական տատենէ ի վեր զիս կը ստիպէր, վերջապէս համոզեց զիս՝ ստակ, տուն եւ արա խոստանալով: Այն գիշեր թէեւ լաւ մը արեւցող զիս, սակայն իւր անձամբ հետս մէկտեղ գալու եւ օգնելու խոստումն աւելի քաջալերուեցայ: Սոֆիկին մայրը ճուհարն ալ հետերնիս մէկտեղ եկաւ: ուստի առանց վախի գացիմք, Նոքա պահուած մնացին, իսկ ես բարեկամական ստիպումով դուք բանալ տուի: խեղճ կ'ընր բնաւ չէր յուսար որ բարեկամ մը իրեն դահիճը պիտի ըլլար: Նա միամտաբար բարեկամական հարցումներ կ'ընէր, բայց ես դժուարաբար ձեռնարկութեանս վրայ կը մտածէի, բոլորովին այլալաւ ու չուարած էի, ներսի զիս սաստիկ դող մը ունէի: մէկ կողմէն խիղճս զիս կը տանջէր եւ կ'ուզէի զոռչանալ այս դժոխային գործէն, միւս կողմէն մեծ մեծ խոստումներն կը շարունակէին զիս: վերջապէս երեք անգամ դուրս ելայ այդ սոսկալի գործէն փախչելու մտօք, բայց չէի կրն-

աւար ազատիլ դաւադրաց ճանկէն որք դուրսը կը սպասէին: ճուհար կը թախանձէր, Գրիգոր կը ստիպէր ըսելով, «Եթէ դուն չես կարող սպաննել, դուրս հանելով ինձ յանձնէ զնա, կամ թէ ճրագը մարէ՛, ուստի շատ ստիպուած ըլլալով չորրորդ անգամին յարձակում տուի, ճրագը մարեցի, երեք հարուած հաղիւ կրցի տալ, դուրսէն Գրիգորն յարձակելով ինքը բացաւ մահացու խորունկ վէրքեր, ապա թէ ոչ ես կը յաղթուէի տրի կնոջմէն:»

Կարապետին տուած այս պարզ խոստովանութեամբ նոյն օրն բանտարկուեցան Գրիգոր, ճուհար եւ նորա էրիկը, Յովաննէս, ստիկայն սոցա քննութեանց նկատմամբ դեռ անգեղութիւն չունիմ: Այսօր Սոֆիկն ալ բանտարկուեցաւ: Վսեմաշուք Գայմազամը, դատարանի պաշտօնեայ Տիպապեան Մուստաֆա էֆէնտին յայտնապէս կը ցուցնէին իւրեանց կարեկցութիւնն առ վիրաւորն, եւ կը խոստանային անաչառապէս դորձադրել արդարութիւնը:

Արդ դառնանք թշուառ Սուլթանին: Այս կ'ըն որոյ ազնուութեան եւ պարկեշտութեան բոլոր տեղացիք կը վկայեն, իւր միայնութեան եւ դառն վշտաց մէջ ուրիշ մխիթարութիւն չունէր, բայց միայն Սուրբ Գիրք մը, Երգարան մը եւ Մխիթար որդին: Ինչպէս ամէն իրիկուն, այն աղետալի իրիկուն եւս երգելով ու կարդալով անցուցեր էր իւր ժամանակը, կարգացած էր 41րդ Սաղմոսը եւ ապա աղօթած ու պառկած էր:

Մինչ դառնապէս կը չարչարուէր իւր վէրքերէն կը փափաքէր որ միշտ հոգեւոր երգեր երգուին, Սուրբ Գիրքէն ազդու դուխներ կարգացուին, եւ աղօթք մատուցուի, ինքն ալ եռանդաղին կ'աղօթէր եւ Սուրբ Գիրքէն շատ համարներ գոց կ'ըսէր: Իւր դահիճներուն համար բան մը չէր բւեր, ոչ ալ կ'անիծէր, միայն սա մէկ խօսքը կ'ըսէր, «Անդու թէրկանս չար կրիցը զո՛հ դացի:» Արդարեւ եթէ Քրիստոնէական սուրբ կրօնը ներէր եւ թոյլ տրուէր այն վատի՝ որ պսակուէր իւր վերջի ամբարիշտ սիրահարին հետ, գուցէ այն անգլօթը այս եղեռնագործութեան ձեռնամուխ չլինէր: ուրեմն կրնանք այս բարի կ'ընն Քրիստոնէութեան նահատակ կոչել: Դժբաղդ կ'ընր Ուրբաթ առաւօտ աւանդեց իւր հոգին եւ հանգչեցաւ Փրկչին գիրկը:

Թաղման սգալի հանդէսին ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, ամէն ոք որ կը տեսնէր հանգուցելոյն խոցոտեալ մարմինը խորապէս կը յուզուէր: արգոյ Լուսաւորչական եղբարք հանդիսիւ ներկայացան եւ ճառախօսեցին: բաւական Մահմետականք ալ կարեկցելով ներկայ եղած էին: դամբանական մ'ալ կարդացուեցաւ թըքերէն լեզուաւ: Պատ. Խաչատուր Տամաճեան ատենախօսեց շատ սրբատառ խերտով: Այսպէս վերջացաւ թաղման տխուր հանդէսը տխուր երգով մը:

Քիչ
Փետր. 25, 1888

ԱԶԴ

Երիտասարդաց աղօթքի եռամսեայ ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 8ին Պայպլ Հառուղի մատրան մէջ: Բոլոր եղբարք եւ քորք սիրով կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին: Աղօթքի նիւթն է, «Սակայն մէկ մեծ դուռ մը մէջ չէ լին միայն ու չէ ուսման համարներ կան, հապա խայտե ու հոգեւ մանկեք ալ կան: Եւ ոմանք պարտաւոր համար են ու ոմանք անարգանաց համար:» Բ. Տիմ. Բ. 20:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ապրիլ 2 ըստ Յուլի, և Ապրիլ 14 ըստ Լատ., 1888

ԻՐԱՅ ՎԻՃԱԿՆ Ի ԳԱՂԻԱ

Երեսփոխանական Ժողովը ընտրեց զՄ. Մէլինէ, Չափաւոր Հանրապետական մը, իր-
րեւ նախագահ Ժողովոյն, փոխանակ Մ. Ֆլո-
քէի, որ ինչպէս ծանօթ է ընդունած է նախա-
րարապետութեան պաշտօնը: Առաջին երկու-
քուէ արկուծեանց միջոցին բարձրագոյն քուէ-
ներն ստացած էին Մ. Պրիստն, որ նախապէս
վարած էր նոյն պաշտօնը, և Մ. Քլէմանտոյ. և
երրորդ քուէ արկուծեան միջոցին Մ. Մէլի-
նէ և Մ. Քլէմանտոյ ընդունեցին հաւասար
թուով քուէներ, յայնժամ առաջինն ընտրուե-
ցաւ, վասն զի տարիքով երկրորդն էր: Ա-
պա Խորհրդարանի երկու Ժողովներն դադ-
րեցուցին իրենց նիստեր մինչեւ Ապրիլ 19,
որպէս զի նոր նախարարութիւնը ժամանակ
ունենայ պատրաստելու իւր հիմնագիր: Այս
պայմանաժամին կարծութիւնը կը համարուի
աննպաստ՝ նախարարութեան համար, որ ի-
րաւամբ կրնար խնդրել երկարագոյն ժամա-
նակամիջոց մը՝ պատրաստելու համար այն
օրինազօններ, զորս պիտի յանձնէ Խորհրդա-
րանին վաւերացման: Խորհրդարանին փակ-
ուելէն երկու օր առաջ Մ. Ֆլոքէ թէ՛ Ծե-
րակոյտին և թէ՛ Երեսփոխանական Ժողո-
վին առջեւ կարդաց նոր նախարարութեան
աշխարհավարութիւնը պարզող յայտարարու-
թիւն մը, սակայն այս պաշտօնագիր ընդուն-
ուեցաւ առանց համակրական բուռն ցոյցե-
րու, և կ'ըսուի թէ Ծերակոյտին մէջ միայն
չորս անդամք ծափահարած են: Մինչեւ
հիմա տեսնուած սակաւաթիւ նշաննե-
րէն կ'երեւի թէ նոր նախարարութիւնը
չէ առաւել հաստատուն և զօրաւոր քան իւր
նախորդներ: Արքայական կրնան յօժարա-
կամ միանալ Չափաւորականաց հետ՝ ապա-
լելու համար Արմատական նախարարութիւն
մը, ինչպէս միացան Արմատականաց հետ՝
ապալելու համար Չափաւոր նախարարու-
թիւն մը: Եւ եթէ Մ. Ֆլոքէ ինչայ, միակ
նշանաւոր անձը, որ ցարդ չէ ջանացած ձեռք
բերել Երեսփոխանական Ժողովոյն աջակցու-
թիւնը և անյաջող չէ եղած՝ պիտի ըլլայ
Մ. Քլէմանտոյ, և Չափաւոր Հանրապետա-
կանը կը նկատեն զնա առաւել վտանգաւոր
քան Մ. Ֆլոքէ, թէեւ նա է աւելի կարողու-
թեան տէր անձ:

Մ. Ֆլոքէի յայտարարութիւնը լռութեամբ
կ'անցնի այն կէտերուն վրայէ, որք յոյժ սի-
րելի են Արմատականաց, վասն զի նախա-
րարութիւնը քաջ դիտէ թէ անկարելի է դու-
րադրել զայն: Այս կէտերէն առաջինն է
եկեղեցոյն և Պետութեան իսպառ անջա-
տումը: Ոչ միայն Կաթոլիկ քահանայներ, այլ
Բողոքական քարոզիչներ ևս կ'ընդունին թո-
շակ Կառավարութեան, և Արմատականը
կ'ուզեն բոլորովին ջնջել այս թուղաներ: Նո-
ցա մի ուրիշ վտանգն է հաստատել Փարիզի
համար կեդրոնական քաղաքապետութիւն մը,
որ անկախ լինի ազգային Կառավարութենէն:
Եւ նոցա երրորդ սիրելի բաղձանքն է հաս-
տատել վաստակի աստիճանական տուրք մը:
Փոխանակ ամէն մարդ իւր վաստակին այս-
չափ մասն վճարելու Կառավարութեան, նո-
քա կը պահանջեն որ մարդ որչափ հարուստ
լինի այնչափ աւելի մեծ մաս մը տայ իւր
վաստակէն, այնպէս որ Կառավարութեան
ծախքերն հոգացուին գրեթէ բոլորովին հա-
րուստներուն քսակէն: Սակայն թէ՛ Արքա-
յականը և թէ՛ Չափաւոր Հանրապետականը
պիտի հակառակին այս առաջարկութեանց,

և եթէ նախարարութիւնը զայնս յառաջ բե-
րէ՝ իւր տապալման միջոց եղած պիտի լինի:
Ի մասին Սահմանադրութեան վերաքննու-
թեան, այն խնդրոյն՝ որ պատճառեց Թիոա-
րի նախարարութեան անկումը, Մ. Ֆլոքէ
կ'ըսէ, «Այս այն խնդիրներէն է, որք ամե-
նէն աւելի կը պահանջեն հանդարտ մտածու-
թիւն:» Չայն կը համարի մեծ կարեւորու-
թիւն ունեցող դոք մը «որոյ միջոցաւ» կ'ըսէ,
«մեր քաղաքական կազմակերպութիւնը լի-
ովին պիտի համաձայնի հանրապետական սկզբ-
բանց հետ:» Եւ սակայն կը յարէ, «Կառավարու-
թիւնը պիտի խնդրէ որ իրեն վստահիք, որ-
պէս զի նա որոշէ նպատաւոր վայրկեանն,
և պատրաստէ հարկ եղած համաձայնութիւնն
Ծերակոյտին և Երեսփոխանութեան միջեւ:»
Այս կը նշանակէ թէ խնդիրը առ կախ թող-
ուած է անորոշ ժամանակի մը համար:

Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը պա-
հանջողներն ունին երկու որոշ նպատակ:
Ասոնց մին է Ծերակոյտին ջնջումը: Այն
պահանջ, զոր այժմ ոմանք յառաջ կը բե-
րեն աւելի չափաւոր է, այսինքն թէ Ծերա-
կոյտը ուղղակի ընտրուի Ժողովուրդէն, Ե-
րեսփոխանական Ժողովին հման: Ըստ սահ-
մանադրութեան, Ծերակոյտի անդամք 1/4ը
կ'ընտրուի պաշտօն վարելու ցկեանս, և երբ
այս թիւէն մէկը կը մեռնի, Ծերակոյտը կ'ան-
ուանէ յաջորդ մը: Միւս 3/4ը կ'ընտրուի մաս-
նաւոր կորդ մը անձանց միջոցաւ, և ոչ մի
անգամ Ծերակոյտի կ'ընտրուի ընդհանուր
քուէարկութեամբ: Սակայն, Արմատականաց
վերջնական նպատակն է բոլորովին մէջտեղէն
վերցունել Ծերակոյտը, սա հիման վրայ թէ
այդ մարմին արգելք է ի մասին գործադրելու
Ժողովրդեան կամքը: Նոքա կ'ըսեն թէ պէտք
է որ գոյութիւն ունենայ մէկ Ժողով մը՝
ընտրուած ուղղակի Ժողովրդեան կողմէ, և
հնազանդ Ժողովրդեան կամքը: Արդ, գրեթէ
բոլոր սահմանադրական Կառավարութիւնը
ունին երկու Ժողովներէ բաղկացեալ Խոր-
հրդարան մը: Այս ճշմարիտ է Աւստրիոյ,
Հոլանդարիոյ, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Բրու-
սիոյ, Մեծին Բրիտանիոյ, Միաց. Նահանգաց
և այլ բազում փոքրագոյն պետութեանց
մասին: Չգացուած է թէ օրէնքներն պար-
տին յօրինուի մեծ զգուշութեամբ, և թէ
երկու ուրոյն մարմիններու համաձայնութիւ-
նը անհրաժեշտ է արգելելու համար աճապա-
րանք՝ օրէնքներ չ'ինելու մասին: Յունաս-
տանի, Սերպիոյ, Պուրկարիոյ և ուրիշ մի-
քանի փոքր պետութեանց մէջ միայն մէկ
օրէնդիր Ժողով կայ, սակայն այսպիսի ար-
մատական ձեռնարկներ վտանգաւոր են Գա-
ղիոյ համար: Շատ աւելի ապահով պիտի
լինի այս դրութիւն պաղտորին Գերմանաց
համար, քան Հոլանդի միւս կողմը գտնուող
նոցա զիւրադրգիւ գրացիներուն համար:

Միւս նպատակը, զոր կը յուսացուի ձեռք
բերել սահմանադրութեան վերաքննութեամբ,
է ընտրել նախագահը ֆլէյթ-ֆլայով, այսինքն
ուղղակի Ժողովրդեան քուէարկութեամբ,
փոխանակ Ծերակոյտին և Երեսփոխանու-
թեան քուէներով, որպէս կ'ընտրուէր ցարդ:
Այս է Չոր. Պուլանտէի և նորա կու-
սակիցներուն, որպէս նաեւ Պոնաբարթեան-
ներուն և Արքայականաց նպատակը: Անց-
եալ Կիրակի Չոր. Պուլանտէ երեսփոխան
ընտրուեցաւ Տորտոնի գաւառէն 39,000
քուէով՝ ընդդէմ 33,000ի, զորս չանցաւ
Չափաւոր Արմատական ընտրելին: Որովհե-
տեւ զօրավարը ինքզինք ընտրելի առաջար-
կած չէր այդ գաւառին մէջ, այս արդիւնք
մեծ ուշադրութիւն կը գրաւէ: Գաւառաց

մէջ զօրավարն ունի աւելի մեծ ազդեցու-
թիւն քան որչափ կ'ենթադրուէր, և վտանգն
այն զիկտատորութեան, զոր նա յայտնապէս
կը ջանայ ձեռք բերել, կարծուածէն աւելի
մեծ կրնայ լինել:

Ըստ ոմանց տեսութեան, իրաց վիճակը
սա է. Մ. Ֆլոքէ չպիտի յաջողի ունենալ մե-
ծամասնութիւն Երեսփոխանական Ժողովին
մէջ, և պիտի ջանայ ձեռք բերել հրամա-
նադիր մը, որով լուծուի Խորհրդարանը: Սա-
կայն Խորհրդարանը չկրնար լուծուիլ առանց
Ծերակոյտին հաւանութեան, և հաւանական
չէ որ Ծերակոյտը տայ պահանջուած հաճու-
թիւնը: Յայնժամ եթէ նախարարութիւնը
ինչայ, հաւանական չթուիր որ ուրիշ զօրա-
ւոր նախարարութիւն մը կազմուի և Ժողո-
վուրդը սիրայօժար պիտի ընդունի զՉոր. Պու-
լանտէ կամ ո եւ է ուրիշ զիկտատոր: Ժողո-
վրդեան զգացած տահաճութիւնը նկատմամբ
արդի կացութեան, պիտի ընէ զայն յօժար
փափաքելու ուրիշ աղէտներու, զորս ներկայ
սերունդը դեռ չէ հաշակած:

Չոր. Պուլանտէ Տորտոնի գաւառին ընտ-
րողաց ուղղած շնորհակալեաց նամակին մէջ,
կը պարսաւէ Խորհրդարանին ամբողջութիւնը որ
զԳաղիա կ'ընէ ծաղու առարկայ առաջի եւ-
րոպայի: Չօրավարն յոյս կը յայտնէ թէ Նոսի
գաւառին ընտրողներն Խորհրդարանին պիտի
ուղղեն ուրիշ զօրաւոր յանդիմանութիւն մը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վերջին լրոց նայելով, Հապէշաց Յովհան
Թաղաւորը, Հաւանելով Իտալացոց կողմէ
առաջարկուած խաղաղութեան պայմաննե-
րուն, խզած է բանակցութիւններն: Կը կար-
ծուի թէ Յովհան Թաղաւոր համոզուած է
որ չկրնար յարձակմամբ առնուլ Իտալական
զօրաց գրաւած դիրքը, և հետզհետէ ետ կը
քաշուի իւր բանակով հանդերձ: Ուտելիք
գտնելու դժուարութիւնն ևս, որ մեծ նե-
ղութիւն կը պատճառէր բանակին, վտեթա-
ցուցած է այս նահանջում:

—Ի Ռուսիա, Լիթուանեան կոչուած ըն-
դարձակ կալուածներն, կալուածատիրոջ մահ-
ուամբ, ժառանգութիւն պիտի լինէին Իշխան
Հոննիոնէի, Ալզա-Լորէնի Գերման կառավա-
րիչին, որ կալուածատիրոջ մերձաւորագոյն
ազգականն էր: Սակայն Ռուսիոյ բարձրագոյն
ատենը վճռել է թէ այն օրէնքին համաձայն
որ կ'արգիլէ օտար հպատակաց հողատէր լի-
նեն ի Ռուսիա, կալուածոց ժառանգութեան
դրուած է Իշխան Հոննիոնէ: Ռուս Թերթերն
դոհութեամբ դիտել կու տան թէ այդ հողեր
պիտի բաժնուին Ռուս կալուածատէրաց մի-
ջեւ, և հանդուցեալ Իշխանին ծառայու-
թեան մէջ գտնուող Գերմանացիներն պիտի
արտաքսուին: Կալուածներն կը սլարուակեն
իր 1,000 քառակուսի մղոն տարածութեամբ
երկրի:

—Թայի Վիէնայի Թղթակիցը կը յայտա-
րարէ թէ քաղաքական կացութիւնն ի Ռու-
մանիա շատ կը նմանի Սերպիոյ կացութեան:
Կարող Թաղաւորն ազատ պիտի թողու նոր
նախարարներն ի դուրս հանելու ներքին գոր-
ծոց մէջ այն բարենորոգումներ, որոց պէտ-
քը ակնհայտ է, սակայն կը պնդէ թէ պարտ
է իրեն յանձնել արտաքին աշխարհավարու-
թեան անօրինութիւնը: Մ. Բարի, Արտա-
քին Գործոց նոր նախարարը, որ յառաջագոյն
Ռումանական դեսպան էր ի Վիէնայ, մեծ
համակրութիւն կը վայելէ անդ, և պիտի
ջանայ պահել այն բարեւոյ յարաբերութիւն-
ներն, որք գոյութիւն ունին Աւստրիոյ-Հուն-

գարիոյ եւ Ռուսմանիոյ միջեւ: Վիեննայի Բարեփոխման Փաշայի թերթին նայելով, նոր նախարարութիւնը հաւաստիք տուած է թէ Կառավարութեան արտաքին աշխարհավարութիւնը անփոփոխ պիտի մնայ, եւ Կարոյ Թագաւոր լաւերացուցած է այս հաւաստիքները: Յայտնի է թէ նոր նախարարը մեծամասնութիւն պիտի ունենան Երեսփոխանական ժողովին մէջ, սակայն եթէ անյաջող ելնեն, Թագաւորը հաւանաբար պիտի լուծէ Խորհրդարանը եւ պիտի հրամայէ նոր ընտրութիւն:

—Յրէտէրիք Կայսրը առ բանակն ուղղած յայտարարութեան մը մէջ կ'ըսէ. «Նորին Վեհափառութեան, հանգուցեալ հօրս, նման՝ բանակին պիտի նուիրեմ անընդհատ եւ փոյթեալսն ուշադրութիւն»: Պիզմարք Իշխանի ծննդեան տարեդարձին առթիւ ի պատիւ նորա տրուած հացկերոյթին մէջ դահաժառանգ Վիլհելմ Իշխան ըսաւ, «Մեր երկիրը կը նմանի զօրարանակի մը, որոյ հրամանատար ինկած է ճակատամարտի դաշտին վրայ, եւ թողած է ծանրապէս վիրաւորեալ յաջորդ մը: Այս պիտի պարագայից մէջ ամենուն աչքերն եւ յոյսերն կը դառնան դէպ ի դրօշն եւ դէպ ի դրօշակիրն: Մեր դրօշակիրն է մեր մեծ Նախարարապետը: Թո՛ղ նա յառաջ խաղայ, եւ մենք պիտի հետեւինք նմա: Կեցցէ՛ Իշխան Պիզմարք»: Այս խօսքեր, կ'ըսէ Թագաւոր յայտնի կը ցուցնեն թէ փոփոխութիւն տեղի պիտի չունենայ Գերմանիոյ աշխարհավարութեան մէջ, եւ թէ՛ որպէս անցեալին մէջ, յայտնի եւս Պիզմարք Իշխան պիտի մնայ դէպիս զուլը: Գերման թերթերէն ոմանք զայրոյթ կը յայտնեն դահաժառանգ Իշխանին դործածած լեզուին դէմ, վասն զի կը կարծեն թէ նա իւր բանախօսութեամբ երկրորդական դիրք մը տուած է Կայսր, եւ այնչափ բարձրացուցած է Պիզմարք Իշխանի ստորնացուցած է թէ՛ ազգը եւ թէ՛ նորա Վեհապետը:

—Այս շաբթուան մէջ ընդունուած քանի մը հեռագրեր մեր ուշադրութիւնը հրաւիրեցին Գերմանական ուրիշ միջադէպի մը վրայ: Այս հեռագրաց առաջնոյն նայելով, Բաւարիացի Կաշէթ յայտարարած է թէ մեծ յուզում կը տիրէ ի Գերմանիա վասն զի Պիզմարք Իշխան սպառնացած է մատուցանել իւր հրաժարական, եթէ Յրէտէրիք Կայսրը հաւանի իւր դստեր, Վիլհելմին Իշխանուհոյն, ամուսնութեան Պաթէնպէրկի Աղէքսանդր Իշխանին հետ: Մեր ընթերցողը կը յիշեն թէ Աղէքսանդր Իշխան խնդրած էր Իշխանուհոյն ձեռքը մինչ տակաւին Իշխանութեան գլուխն էր ի Պուլկարիա, սակայն, Վիլհելմ Կայսրը՝ Պիզմարք Իշխանի խրատին համաձայն, մերժեց տալ իւր հաճութիւն, վասն զի այսպիսի գործ մը անհաճոյ պիտի թուէր Ռուսիոյ: Կ'ըսուի թէ արդի Կայսրը, կը հաւանէր ամուսնութեան, եւ նորա խնդրանքը այս յայտարարութիւնը հաղորդուեցաւ Աղէքսանդր Իշխանին եւ Վիլհելմին Իշխանուհոյն, որք ջերմապէս կը սիրեն զիրար, այնպիսի կերպով որ բոլորովին առանց յոյսի չթողուց զանոնք: Պիզմարք Իշխան կը յայտարարէ թէ արքայազուն անձինք երբ կը մտադրեն ամուսնանալ պէտք է ինկատ առնուն ոչ թէ իրենց զգացումները, այլ միայն պետական շահեր: Եթէ այս պարտի այսպէս լինել, այդ կարգի անձանց համար, զժողովութիւն մ'է ուրիշ մարդոց նման սիրտեր ունենալը, եւ մանկամարդ Իշխանուհին հիւանդացաւ, երբ իմացաւ թէ արգիւտուած է ամուսնութիւնը: Նորագոյն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ ամուսնական խնդիրը ի բաց թողուած է, եւ այս հեռագրէն

վերջ ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ամուսնութիւնը առայժմ թողուած է մինչեւ լուծումն Պուլկարական խնդրոյն: Աւելի նոր հեռագիր մը կ'ըսէ, «Բեղըրսպուրկէն ընդունուած տեղեկութեանց նայելով, Չարը եւ Ռուս Կառավարութիւնը բոլորովին անտարբեր աչօք կը նային Պաթէնպէրկի Աղէքսանդր Իշխանի եւ Վիլհելմին Իշխանուհոյն ամուսնութեան խնդրոյն վրայ»: Այս ամուսնութեան ջերմապէս կը բաղձան ոչ միայն Իշխանն եւ Իշխանուհին, այլ Կայսրուհին, որոյ քոյր ամուսնացած է Աղէքսանդր Իշխանի կրտսեր եղբայրներէն միոյն հետ:

—Ապրիլ 10 թուականաւ Մոսքուայէ քաշուած հեռագիր մը կ'ըսէ, «Մոսկուայէ Պիզմարք Իշխանի մէկ խորամանկ հնարքը կը համարի Աղէքսանդր Իշխանի մտադրեալ ամուսնութեան միջադէպը: Ռուսիա, կ'ըսէ Կաշէթ, պիտի չփոխէ իւր աշխարհավարութիւն: Ռուսիա բան մը պիտի չկորսնցունէ եթէ Պաթէնպէրկի Իշխանին ամուսնութիւնը ազատէ զՆեոպա Պիզմարք Իշխանի բռնապետութենէն»:

—Ապրիլ 10ին երեք չոգենաւներ Նաբոլի մեկնեցան Մասովայէ բերելու համար Իտալական զօրքեր:

—Սը. Բեղըրսպուրկէ Թագաւոր ուղղեալ հեռագրի մը նայելով, Թագաւոր Սէ. Բեղըրսպուրկէ թերթը յայտարարեւ է թէ այն բարձր դիրք, զոր Պաթէնպէրկի Աղէքսանդր Իշխան ձեռք պիտի բերէ, եթէ մտադրեալ ամուսնութիւնը տեղի ունենայ, ի Պուլկարիա պիտի զարթուցանէ Իշխանին վերահաստատման նկատմամբ յոյս, եւ հաւանաբար պիտի խանգարէ Տէրութեանց բարեկամական յարաբերութիւնները: Ռուս թերթը վստահութիւն կը յայտնէ թէ այս կէտին արժան եղած ուշադրութիւնը պիտի տրուի ի Գերմանիա, եւ երկու Կայսրութեանց միջեւ զայս թիւն ունեցող բարեւոր յարաբերութիւնները պիտի պահուին:

—Միացեալ Նահանգաց Կառավարութեան եւ Մարքի միջեւ անհամաձայնութիւն ծագեցաւ նկատմամբ բանտարկութեան Հրէի մը որ Ամերիկեան հպատակ էր: Մարքի Կառավարութիւնը մերժեց գոհացում տալ Ամերիկեան Կառավարութեան եւ կը վախճուէր թէ հրահանգ պիտի տրուէր Ամերիկեան զրահաւորի մը ուսակոծել զԹանձիէր, սակայն վերջին լուրերէն կը տեղեկանանք թէ խնդրը պիտի յանձնուի Անգղիոյ իրաւարարութեան:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եգիպտոսի ելմտական վիճակին բարւոքում մը յայտնի է սա իրողութենէն թէ ամբողջ նոր փոխառութիւնը, որոյ համար պիտի վճարուի տարին հարիւրին 4 տոկոս, կընքուած է Բոչիլիա եւ Պէլլէօտէրի զրամտանց հետ՝ 93 տո հարիւր վճարմամբ, այսինքն յիշեալ զրամատեարք պիտի վճարեն փոխառութեան գումարին հարիւրին 93ը: Տասը տարի առաջ կընքուած էր 5 տո հարիւր տոկոսով փոխառութիւն մը, որոյ 73 տո հարիւրն միայն յանձնուեցաւ Եգիպտական Կառավարութեան:

—Պուլկար Նախարարաց մէկ որոշման համեմատ, Պուլկար եկեղեցեաց մէջ գործածելի աղօթագիրքերն այսուհետեւ պիտի հրատարակուին Պուլկարերէն լեզուով, եւ ոչ թէ Ռուսերէն լեզուով, որպէս մինչեւ հիմա կը հրատարակուէին:

—Ըստ Սթամպուլի, Կայսերական Կառավարութիւնը տեղեկացեր է թէ Երուսաղէմ երթալու համար մայրաքաղաքս եկող Ռուս ուխտաւորաց մէջ կան շատեր, որք ծագեալ են ուխտաւորի հանդերձով: Սոքա կը հիւընկալուին մայրաքաղաքիս վանքերուն մէջ, եւ ապա երբ նոցա պատրաստութիւնը կ'աւարտին, կ'երթան Ազրիանուպոլիս, եւ անտի կ'անցնին Արեւելեան Րումէլի՝ յեղափոխութիւններ յարուցանելու զիտաւորութեամբ: Սոյն տեղեկութեանց վրայ, ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութեան ենթարկած է այս ուխտաւորներ:

—Յրէտէրիք Կայսրը Կարմիր Արծուի պառնուսնանը նուիրեւ է Սաատուլլահ Փաշայի, Վիեննայի Օսմանեան դեսպանին, որ Վեհ. Սուլթանին ներկայացուցին էր Վիլհելմ Կայսեր թաղման հանդէսին մէջ:

—Որովհետեւ Տիգրանակերտի օդը յարմար պիտի չգար Սուրբ Փաշայի, որ նախապէս կուսակալ էր Տրապիզոնի, նմա յոնձնուած է Սեբաստիոյ կուսակալութիւնը, եւ Սեբաստիոյ կուսակալ Սըրբի Փաշա պիտի լինի կուսակալ Տիգրանակերտի: Ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը պահելու համար, Հեքքեարիի նահանգը պիտի կցուի Վանայ նահանգին հետ, Տէրսիմի նահանգը՝ Մամուրէթիւ Ազիզի (Մարբերդի): Եւ Բարասիի (Պալուքէսի) նահանգը՝ Պուստայի նահանգին հետ:

—Սթամպուլ կը տեղեկանայ թէ երեք Բրիտանացիներէ եւ մէկ Մահմետականէ բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը, որուն կը նախագահէ Յոյն Սրբեպիսկոպոս մը, ի մօտ կ'իջարկուի կղզիէն պիտի ուղղուին յԱնգղիա՝ բողոքելու համար կղզւոյն արդի վարչութեան դէմ:

—Շքոտրայէ գրուած նամակ մը կ'ըսէ թէ Ալպանիա եւ Հէրսէք գաղթող բաղմաթիւ Գարատաղցիներ չեն մղուած միայն անօթութեան, այլ քաղաքական շարժառիթներէ, կամ մանաւանդ կը հրապուրուին այն դրամական նպատակներ, որք կը խտտացուին ի գործ դնելու համար՝ այլոց քաղաքական դիտումները: Այն Գարատաղցիներն որք Օսմանեան հողը կը մտնեն, կ'ենթարկուին խիստ հսկողութեան:

—Ապրիլ 8 թուականաւ Պաշէթէ այսպէս կը գրէ. «Այս առաւօտ ժամը 9 1/2ին (ըստ Եւրոպ.) Սոֆիայի գիծը կցուեցաւ Չարիպոլտի գծին հետ: Ուստի երկաթուղեաց գծերու միացումը աւարտած է»: Նոյն օրը ընդունուեցաւ նորագոյն հեռագիր մը որ կը ծանուցանէր առաջին կառավարութեան համար ըստ Սոֆիայէ ի Չարիպոլտ: Այժմ կ'ըսուի թէ երկաթուղւոյ գիծը հասարակութեան համար բաց պիտի լինի ոչ թէ Մայիս 1/13ին, այլ Մայիս 11/23ին, Ս. Կիրիլիոսի եւ Ս. Մէթոփիոսի, Պուլկարիոյ առաքեալներուն, տօնախմբութեան օրը:

ԱՅԴ

Ստիպուած ենք ծանուցանել թէ ներկայ տարուան Հայերէն Աւետարանի 1, 3, 4 եւ 5 թիւերն սպառած լինելով, չենք կրնար զրկել այդ թիւերն մեր այն բաժանորդներուն որք կը խնդրեն մեզմէ Աւետարանի նախընթաց թիւերն սկսեալ այս տարուան սկիզբէն:

ԱՐԺԷԲ ԴՐԱՄՈՅ				
Ապրիլ 2/14, 1888				
Գոնս. [Կորնի վճըր]	15 24	Բուս. Երկ. բաժին	38 50	
Պարտուց Յարգարման Թղթարքում (Թասֆէյէ Ե Տիւրու Գայմէսի)		13	Ներքին Փոխառ.	34 32
ԴՐԱՄԵ, Օսմ. լեւան 100				
Մէճիաիլէ	408 40	Բուսիոյ բու	91	
Մէթալիք	403	Նաբուէն	88 46	
Պէշիք	404 40	Գրիմից	51 45	
Ալթըլէք	404 40	Անգլ. լեւան	414 42	
Մանէթ Թղթարք 10 65				

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ՊՈՅԱԶԵՆԻ
Ֆինանսայար Էօղուշը, Ամերիկացի խան